

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI

FAKULTA PEDAGOGICKÁ

KATEDRA HISTORIE

**METODY VÝUKY O POLITICKÝCH PROCESECH 50. LET
NA PLZEŇSKÝCH ZÁKLADNÍCH ŠKOLÁCH**
DIPLOMOVÁ PRÁCE

Bc. Adam Vácha

Učitelství pro 2. stupeň základní školy, dějepis-informatika

Vedoucí práce: PhDr. Miroslav Breitfelder, Ph.D.

Plzeň 2017

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracoval samostatně s použitím uvedené literatury a zdrojů informací.

V Plzni, ... 2017

.....
vlastnoruční podpis

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkoval vedoucímu své diplomové práce PhDr. Miroslavu Breitfelderovi, Ph.D. za jeho odborné rady. Rád bych poděkoval PhDr. Tomášovi Jakešovi, Ph.D. za pomoc při výběru a tvorbě grafů.

ZDE SE NACHÁZÍ ORIGINÁL ZADÁNÍ KVALIFIKAČNÍ PRÁCE.

OBSAH

SEZNAM ZKRATEK	3
ÚVOD	4
1 TEORIE	6
1.1 CESTA K PROCESŮM	6
1.2 CHARAKTERISTIKA PROCESŮ A JEJICH TVORBA	7
1.3 LITERATURA A METODICKÉ MATERIÁLY VZTAHUJÍCÍ SE K POLITICKÝM PROCESŮM	11
1.3.1 Odborná literatura	11
1.3.2 Metodické materiály	12
2 ANALÝZA UČEBNIC	14
2.1 ANALÝZA UČEBNIC DĚJEPISU	14
2.1.1 Fraus	14
2.1.2 SPN	15
2.1.3 Scientia	17
2.1.4 SPL práce	18
2.1.5 Prodos	20
2.1.6 Fortuna	21
2.2 SHRNUÍ	22
3 ANALÝZA ŠVP	23
3.1 ANALÝZA ŠVP VYBRANÝCH PLZEŇSKÝCH ZŠ	23
3.1.1 10. ZŠ Plzeň	24
3.1.2 28. ZŠ Plzeň	25
3.1.3 14. ZŠ Plzeň	26
3.1.4 31. ZŠ Plzeň	27
3.1.5 1. ZŠ Plzeň	28
3.1.6 21. ZŠ Plzeň	28
3.1.7 34. ZŠ Plzeň	29
3.1.8 22. ZŠ Plzeň	30
3.1.9 Bolevecká základní škola	31
3.1.10 Masarykova základní škola	32
3.2 SHRNUÍ	33
4 ZPŮSOB VÝUKY POLITICKÝCH PROCES NA PLZEŇSKÝCH ZŠ	34
4.1 CÍL PRŮZKUMU	34
4.2 METODA PRŮZKUMU	34
4.3 VÝBĚR RESPONDENTŮ	35
4.4 ROZBOR JEDNOTLIVÝCH ODPOVĚDÍ	36
4.4.1 Škola	36
4.4.2 Délka praxe	36
4.4.3 Aprobace	37
4.4.4 Učebnice	38
4.4.5 Pracovní sešity	39
4.4.6 Časová dotace	41
4.4.7 Návaznost	45
4.4.8 Učební pomůcky	46
4.4.9 Metody a formy výuky	51
4.4.10 Mezipředmětové vztahy	56
4.4.11 Zájem žáků o téma a předchozí znalosti	57

4.4.12 Uzavírání učiva.....	58
4.4.13 Závěry výzkumu	59
ZÁVĚR.....	61
RESUMÉ.....	63
SEZNAM LITERATURY	64
SEZNAM OBRÁZKŮ, TABULEK, GRAFŮ A DIAGRAMŮ	68
PŘÍLOHY	I

SEZNAM ZKRATEK

ČSR – Československá republika

JZD – Jednotné zemědělské družstvo

RVP – rámcový vzdělávací program

SNB – Státní národní bezpečnost

ŠVP – školní vzdělávací program

VŠ – vysoká škola

ZŠ – základní škola

Úvod

Politické procesy na počátku 50. let 20. století v Československu, které byly organizovány komunistickou stranou, jsou dodnes velmi strašlivou a smutnou připomínkou budovatelského období tohoto totalitního režimu. Byla to doba, kdy hlas práva a spravedlnosti byl umlčen osobami, jež se pro udržení své moci neštíteli provádět, podporovat či tolerovat zruďné činy a kdy justice byla pouhým nástrojem režimu. Prosetřidnictvím politických procesů se režim zbavoval svých skutečných či domnělých nepřátel, svých odpůrců, kteří mohli tento režim ohrozit, a osob, jež byly připomínkou časů minulých.

Hlavním cílem diplomové práce je analyzovat, jakým způsobem jsou komunistické politické procesy a toto období vyučováno na plzeňských ZŠ. Zkoumám, jaké učební pomůcky vyučující při hodinách používají, jaké využívají učebnice, zda má znatelný vliv délka pedagogické praxe na přidělení časové dotace tomuto tématu apod. Kromě toho v této diplomové práci zkoumám i způsob zařazení problematiky politických procesů do učebnic dějepisu pro 9. ročník ZŠ i do ŠVP jednotlivých vybraných plzeňských ZŠ. Tuto problematiku jsem si vybral z toho důvodu, že člen mé rodiny býval politickým vězněm a byl nucen těžít v jáchymovských dolech uran. Při převádění své rodiny přes hranice do západní Evropy jej pohraniční stráž postřelila a dopadla, zatímco zbytek jeho rodiny se do západní Evropy dostal a dnes žije v USA. Mého dědu, jakožto oběť politických procesů, velice mrzelo, že současná mladá generace nemá o danou problematiku, dle jeho zkušeností, zájem a proto jsem se rozhodl zjistit, jakým způsobem je téma politických procesů na základních školách v Plzni vyučováno.

Diplomová práce je rozdělena do čtyř částí. První část je teoretická a zabývá se obdobím politických procesů. Poněvadž je téma politických procesů zpracováno v mnoha pamětech, publikacích, kvalifikačních pracích apod., je tato kapitola tvořena pouze stručným přehledem událostí, jež k politickým procesům vedly. Dále je popsána charakteristika politických procesů a vylíčen způsob výroby těchto procesů. Zároveň je v kapitole uvedena literatura zabývající se politickými procesy, někteří autoři, kteří se tímto tématem zabývají a dostupné metodické materiály a příručky vhodné pro výuku politických procesů. Zbývající tři části práce jsou zaměřeny prakticky. Ve druhé a třetí části práce postupně analyzuji jednotlivé učebnice a ŠVP plzeňských ZŠ. Poslední

a nejdůležitější část diplomové práce tvoří vyhodnocení výzkumného šetření, které jsem prováděl formou polostrukturovaného dotazníku, zasláného mezi vyučující dějepisu na plzeňských školách. Vyhodnocení výzkumného šetření neobsahuje pouze slovní rozbor jednotlivých odpovědí, nýbrž jsem se soustředil i na tvorbu tabulek a grafů zpřehledňující výsledky šetření.

1 TEORIE

1.1 CESTA K PROCESŮM

8. květen 1945, den, který ukončil druhou světovou válku v Evropě, neznamenal jen kapitulaci nacistického Německa a završení bojů, které za šest let trvání vzaly život milionům lidem a uvrhly mnohé evropské země do chaosu, ale zároveň i změnu politické mapy Evropy. Zatímco první světová válka v konečném důsledku dopomohla k rozpadu stovky let trvajících říší a vzniku zcela nových států, druhá dala vzniknout novému evropskému i světovému řádu a politickému uspořádání. Jedním z důležitých aspektů konce války bylo to, že došlo k oslabení moci a ztrátě výsadního postavení klasických evropských velmocí a nastoupení nových určovatelů politické situace. Německo, které osudnou válku vyvolalo, jako velmoc přestalo existovat a samotná země byla rozdělena do čtyř okupačních zón.¹ Ovšem ani situace pro některé vítězné státy nebyla optimální. Francie a Velká Británie, které určovaly vývoj v Evropě po staletí, během války natolik oslabily, že nebyly schopny své předválečné postavení udržet. Jejich místo nahradily dva státy, které byly skutečnými vítězi druhé světové války a které se v průběhu druhé poloviny 20. století staly supervelmocemi. Jednalo se o Spojené státy americké a Sovětský svaz, které v poválečné Evropě začaly uplatňovat svůj vliv.²

Spolu s růstem vlivu Sovětského svazu šlo ruku v ruce i posilování moci komunistických stran v jednotlivých evropských státech. A právě vliv Sovětského svazu a narůstající komunistická moc měly nedožrnný vliv na budoucí vývoj Československa v poválečné Evropě. Tzv. „třetí republika“, jak je nazýváno období československých dějin v rozmezí let 1945–1948, již nebyla tím demokratickým státem, jakým byla meziválečná Československá republika.³ Díky různým omezením, novým nařízením, znárodňováním majetku a výraznou změnou politického systému, bývá tento politický režim nazýván jako omezená, limitovaná či lidová demokracie.⁴ Komunisté získali výsadní postavení v mnoha institucích a svůj vliv začali uplatňovat v Národní frontě: „[...] uzavřený klub čtyř českých a dvou slovenských politických stran [...], který se usnesl vyřadit z politického života jiné

¹ KAPLAN, Karel. *Nekrvavá revoluce*. Toronto: Sixty-Eight Publishers, 1985, s. 12.

² Tamtéž

³ VEBER, Václav. *Osudové únorové dny 1948*. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2008, s. 6.

⁴ Tamtéž, s. 30.

politické strany [...]“.⁵ Při rozhodování v Národní frontě však byl, i přes rozdílné názory, vždy odsouhlasen komunisty vytvořený návrh a postupně se tak komunisté přibližovali ke svému konečnému cíli – získání absolutní moci v Československu. Komunistické straně Československa se posléze podařilo vyhrát v parlamentních volbách v roce 1946, když získali 36 % hlasů a opět se tak přiblížili ke svému cíli.⁶ Kromě získání politického vlivu se komunistům též úspěšně podařilo ovládnout bezpečnostní složky, včetně ministerstva vnitra a SNB. A právě SNB sehrál v nadcházejících událostech důležitou roli. Byla to komunisty řízená personální reorganizace SNB v Praze v únoru 1948, která v konečném důsledku urychlila cestu Československa pod sovětskou nadvládu.⁷ Vládní krize vyvolaná nesouhlasem demokratických stran s tímto krokem vedla k podání demise ministrů třech nekomunistických stran. „*V pátek 20. února podali ministři národně socialistické, lidové a sociálně demokratické strany demisi a vystoupili z vlády. K nim se připojili i slovenští demokraté. Očekávali, že prezident dr. Beneš demisi nepřijme a Gottwaldova vláda bude nucena odstoupit. Potom hodlali sestavit úřednickou vládu jmenovanou prezidentem a zabránit nastolení komunistického režimu.*“⁸ Poněvadž ale demisi podalo pouze dvanáct ministrů z celkových dvaceti šesti, zůstala moc v rukou předsedy vlády Klementa Gottwalda. Gottwald požadoval přijetí demise prezidentem a doplnění vlády novými ministry dle svého výběru.⁹ Poněvadž komunisté ovládali bezpečnostní složky státu a mohli povolát značné množství ozbrojených sil, hrozilo v případě neakceptování Gottwaldových návrhů vypuknutí občanské války. Prezident Beneš se v obavách před touto možností rozhodl vyhovět komunistickým návrhům a 25. února 1948 jmenoval vládu, tak jak Gottwald požadoval.¹⁰ Komunisté mohli začít „budovat“ v Československu svůj režim.

1.2 CHARAKTERISTIKA PROCESŮ A JEJICH TVORBA

Jedním z charakteristických způsobů, kterým komunisté svoji moc v Československu upevňovali, bylo organizování politických procesů. Tyto procesy se staly velkým, důležitým a velice brutálním jevem zakladatelského období režimu. Československo pod vládou

⁵ HEJL, Vilém. *Zpráva o organizovaném násilí*. Praha: Univerzum Praha, 1990, s. 10.

⁶ WEGS, J. Robert a Robert LADRECH. *Evropa po roce 1945* Praha: Vyšehrad, 2002, s. 28.

⁷ KAPLAN, Karel. *Nekrvavá revoluce*. Toronto: Sixty-Eight Publishers, 1985, s. 160.

⁸ KLOBAS, Oldřich. *Jak se chodí v laně: svědectví politického vězně z padesátých let o jáchymovském táboře Nikolaj*. Brno: Blok, 1996, s. 17.

⁹ KAPLAN, Karel. *Nekrvavá revoluce*. Toronto: Sixty-Eight Publishers, 1985, s. 173.

¹⁰ VEBER, Václav. *Osudové únorové dny 1948*. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2008, s. 336.

komunistů zažilo dvě velké vlny politických procesů – jednu v letech 1948–1954, druhou na začátku 70. let po okupaci Československa a v počátku normalizace.¹¹ Tyto vlny politických procesů se však od sebe lišily tvrdostí trestů a formou perzekucí. Během první vlny procesů bylo běžnou záležitostí využívání fyzického až brutálního násilí na vyslýchanych, velká organizovaná provokace ze strany komunistických institucí a docházelo k mnohem tvrdšímu potrestání souzených, včetně odsouzení obviněných k trestu smrti. Ve druhé vlně sice komunističtí vyšetřovatelé své vyšetřovací praktiky zcela neopustili, avšak nepoužívali je v tak obrovském rozsahu jako za první vlny a rovněž nedocházelo k takovým brutalitám na vyslýchanych.

Politické procesy se dotkly různých skupin a vrstev obyvatel. Byly namířeny proti předúnorovým nekomunistickým politikům, současným potencionálním odpůrcům, představitelům církví, hospodářům a posléze i např. proti nepohodlným vysokým komunistickým funkcionářům. Jednotlivé procesy se však vzájemně od sebe lišily politickým záměrem, velikostí či cílem. Cílem politických procesů nebylo totiž vždy „odhalit“ veřejnosti vlastizrádce či „dokázat“ účast obviněných na přípravě mezinárodního spiknutí, nýbrž mohl být politický proces využit např. k přinucení rolníků ke vstupu do JZD či zařazení občanů do táborů nucených prací apod.¹²

Dle údajného provinění obviněných se procesy dělily na okresní, národní, celostátní i mezinárodní, některé proběhly v tichosti bez výraznějšího zájmu veřejnosti, jiné veřejně s velkou a organizovanou účastí obyvatel.¹³ Samostatnou a pro režim důležitou kapitolou byly tzv. monstrprocesy. Monstrprocesy byly velké a významné, pro státní propagandu, důležité procesy, kterým se věnovala ohromná pozornost, a staly se pro veřejnost předem připraveným politickým divadlem.¹⁴ Měly za cíl odhalit údajné vlastizrádce, spolčení obžalovaných s jinými nepřáteli státu, účast na protistátních činnostech, jejich zaprodanost Západu a imperialismu apod. Komunisté si na přípravách těchto monstrprocesů dávali velmi záležet, vymýšleli obvinění a údajně spáchané trestné činy, konstruovali výpovědi obviněných a scénáře jednotlivých procesů, vytvářeli vhodné

¹¹ KAPLAN, Karel a Pavel PALEČEK. *Komunistický režim a politické procesy v Československu*. Brno: Barrister & Principal, 2001, s. 40.

¹² KAPLAN, Karel. *Kronika komunistického Československa: doba tání 1953-1956*. Brno: Barrister & Principal, 2005, s. 60.

¹³ KAPLAN, Karel. *Československo v letech 1948-1953*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1991, s.89.

¹⁴ Tamtéž

skupiny obžalovaných atd. To vše vytvářeli takovým způsobem, aby veřejnost podlehla dojmu, že se jednalo o jedno velké a propojené protistátní spiknutí. *„Jejich iniciátoři a výrobci je konstruovali tak, aby doma působily otřesně, aby šokovaly. Jejich politická působivost měla překročit hranice státu a měla mít mezinárodní ohlas.“*¹⁵ Cílem těchto procesů bylo, aby obžalovaní byli před veřejností zdiskreditováni, dostali nejtvrďší tresty, včetně trestů smrti a komunistický režim se tak mohl zbavit svých odpůrců. *„Celkový počet odsouzených z politických a politicky motivovaných důvodů, obětí pracovních a internačních táborů, z politických důvodů povoláných do vojenských pracovních praporů se pohyboval kolem 280 tisíc osob“*¹⁶. Co je však nejhroší, je to, že v období 1948–1953 bylo soudem vyneseno na 232 trestů smrti a 178 lidí bylo nakonec skutečně popraveno.¹⁷ Mezi všeobecně známé oběti politických procesů se řadí generál Heliodor Píka či samotný iniciátor komunistického teroru, Rudolf Slánský. Nejznámější obětí politických procesů je ale politička Milada Horáková. *„Byl to jediný politický proces, ve kterém odsoudili k trestu smrti ženu, matku, a popravu vykonali.“*¹⁸

Výrobu a průběh politických procesů zajišťovaly tři jednotlivé složky, každá s jinou úlohou a rolí. Byly to jak komunistické politické orgány, tak bezpečnostní útvary a justice samotná. Pod politické orgány se řadily různé instituce od předsednictva ÚV KSČ, KSS až po různé komise a oddělení ÚV.¹⁹ Cílem těchto politických orgánů bylo vytvářet pro procesy vhodné podmínky, dávat politické podněty vedoucí k procesům, využít jich pro posílení moci komunistů a u důležitých procesů pak i vymyslet celkovou politickou koncepci, včetně určení výše trestů.²⁰ *„Vedoucí až klíčové postavení v mechanismu měl Klement Gottwald jako předseda KSČ a prezident. Sám nebo se čtyřmi spolupracovníky [...] rozhodoval o velkých procesech a jejich obětech. Nesl hlavní a plnou odpovědnost za politické procesy let 1948–1953.“*²¹

¹⁵ KAPLAN, Karel a Pavel PALEČEK. *Komunistický režim a politické procesy v Československu*. Brno: Barrister & Principal, 2001, s. 43.

¹⁶ KAPLAN, Karel. *Kronika komunistického Československa: doba tání 1953-1956*. Brno: Barrister & Principal, 2005, s. 60-61.

¹⁷ KAPLAN, Karel. *Československo v letech 1948-1953*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1991, s. 86.

¹⁸ KAPLAN, Karel. *Největší politický proces "M. Horáková a spol."*. Brno: Doplněk, 1995, s. 193.

¹⁹ KAPLAN, Karel a Pavel PALEČEK. *Komunistický režim a politické procesy v Československu*. Brno: Barrister & Principal, 2001, s. 167.

²⁰ KAPLAN, Karel. *Československo v letech 1948-1953*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1991, s. 87.

²¹ Tamtéž, s. 86.

Druhou složku tvořily bezpečnostní útvary, jakým byla např. Státní bezpečnost.²² Hlavním úkolem těchto organizací byla výroba jednotlivých procesů a vedení vyšetřování. Kromě vyslýchání zadržených lidí pomoci fyzického a psychického týrání je rovněž vyhledávaly, vymýšlely jejich údajné provinění a trestné činy, vytvářely a dle potřeby upravovaly výslechové protokoly. Taktéž samy organizovaly provokace, které měly za cíl bezpečnostním složkám odhalit odpůrce režimu. Vzhledem k tomu, že výroba procesů byla pro tyto bezpečnostní útvary nejen hlavním úkolem ale zároveň i důvodem, proč mohly tyto útvary fungovat, vytvářely stále nové procesy a hledaly vhodné oběti. V těchto bezpečnostních útvarech se výrazně angažovali Moskvou řízení sovětských poradci. Pomáhali politické procesy vytvářet dle sovětského vzoru, podávali návrhy, doporučení a pokyny, kterými se řídili nejen jednotlivé útvary Bezpečnosti, politické orgány ale i ministři a jiní političtí představitelé.²³

Poslední složkou věnující se výrobě politických procesů a zajišťující jejich pro režim vhodný průběh, byla justice, justiční útvary a osoby spojené se soudním řízením.²⁴ Ministerstvo spravedlnosti vytvořilo na podporu politických procesů soudy a vhodné zákony.²⁵ „Zákon č. 231 se týkal trestných činů proti státu, jako byla velezrada, sdružování proti státu, pobuřování proti republice a vyzvědačství. Pokud šlo o vnitřní bezpečnost, byla zde vyjmenována celá řada přestupků. V rámci tohoto zákona mohlo být použito vše, co se hodilo k likvidaci jedince.“²⁶ Prokuratura a obhájci pak pro veřejnost předkládali dojem zákonného a spravedlivého soudního řízení, ačkoliv pochopitelně se o nezájatosti a nezávislosti jednotlivých soudních útvarů nedá hovořit.

---

²² KAPLAN, Karel a Pavel PALEČEK. *Komunistický režim a politické procesy v Československu*. Brno: Barrister & Principal, 2001, s. 171.

²³ Tamtéž, s. 174.

²⁴ Tamtéž, s. 195.

²⁵ Jednalo se především o zákon č. 231/48 Sb. na ochranu lidově demokratické republiky.

²⁶ KAPLAN, Karel a Vladimír PACL. *Tajný prostor Jáchymov*. České Budějovice: ACTYS, 1993, s. 7.

1.3 LITERATURA A METODICKÉ MATERIÁLY VZTAHUJÍCÍ SE K POLITICKÝM PROCESŮM

1.3.1 ODBORNÁ LITERATURA

V odborné literatuře věnující se této problematice nejsou zmapovány pouze jednotlivé politické procesy a osudy nejznámějších obětí, ale co je pro čtenáře mnohem emocionálnější zážitek, i osudy „obyčejných“ vězňů pracujících v uranových dolech, jejich každodenní život, drastické metody komunistických vyšetřovatelů apod. Díky tomu, že se nejedná o vzdálenou historii, mohou i v současnosti historici vést rozhovory s pamětníky a nadále rozplétat pochmurné osudy lidí z doby nespravedlnosti.

Mezi nejvýznamnější české autory odborné literatury zabývající se tématem politických procesů se řadí Zdeněk F. Šedivý. Ten se ve svém díle *Uranový gulag: Jáchymovské peklo*²⁷ zabývá jak tragickými osudy politických vězňů v jáchymovských uranových dolech, tak i jejich každodenním životem či brutalitou ze strany dozorců: *„Na šachtě se těžilo na tři směny. Vězni neměli ani svoji palandu. Střídali se na palandách ve spaní po směnách. A to nebylo všechno. Po dřině v šachtě museli ještě na brigády, které byly samozřejmě „dobrovolné“. Civilní zaměstnanci okrádali politické vězně o výsledky jejich dřiny. V dole tekla radioaktivní voda.“*²⁸ Šedivého další dílo *Domeček: Mučírna na Hradčanech*²⁹ pojednává o osudech pro režim nepohodlných osob³⁰, které byly ve vojenské věznici tzv. „Domečku“ brutálně vyslýchány komunistickými vyšetřovateli, včetně popisu způsobů, jakými byli obžalovaní mučeni: *„J. Dubský ve své výpovědi popisoval trýznění, kterému byl u Pergla vystaven. Bil ho do čelistí, kopal do něho, musel pochodovat se sputanýma nohama, musel i za mrazu celou noc ležet v cele, kde byla vysazena okna, na holém slamníku jen ve spodním prádle.“*³¹ Další významnou osobností zabývající se politickými procesy je Karel Kaplan. Karel Kaplan, ať už sám či ve spolupráci s dalšími autory, napsal značné množství odborné literatury zabývající se dějinami poválečného Československa a komunistickým režimem. Mezi jeho díla, ve kterých se přímo věnuje politickým procesům a jejich obětem, patří např. *Tajný prostor Jáchymov*³², *Největší politický proces:*

²⁷ ŠEDIVÝ, Zdeněk F. *Uranový gulag: Jáchymovské peklo*. Brno: MOBA, c2003.

²⁸ Tamtéž, s. 158.

²⁹ ŠEDIVÝ, Zdeněk F. *Domeček: mučírna na Hradčanech*. Brno: MOBA, c2004.

³⁰ V „Domečku“ byli vyslýcháni účastníci druhého odboje, jak domácího tak i zahraničního.

³¹ ŠEDIVÝ, Zdeněk F. *Domeček: mučírna na Hradčanech*. Brno: MOBA, c2004, s. 162.

³² KAPLAN, Karel a VLADIMÍR PACL. *Tajný prostor Jáchymov*. České Budějovice: ACTYS, 1993.

M. Horáková a spol.³³, Komunistický režim a politické procesy v Československu³⁴. Tématu politických procesů a osudu politických vězňů se však ve svých pracích věnuje celá řada dalších autorů např. František Bártík³⁵, Tomáš Bursík³⁶, bratr Zdeňka F. Šedivého František Šedivý³⁷ a mnoho dalších. Vzhledem k tomu, že cílem této diplomové práce není zkoumání specifického tématu spojeného s problematikou politických procesů a politických vězňů nebo sestavování seznamu odborné literatury, uvedl jsem pouze některé autory, kteří se danou problematikou zabírají. Publikace věnující se tomuto tématu vydávají i různé spolky a instituce jako je např. Post Bellum či Ústav pro studium totalitních režimů. Různé pohledy na problematiku politických procesů bývají též námětem kvalifikačních prací studentů VŠ. Neobvyklý pohled na osud politických vězňů pracujících v uranových dolech podává např. Markéta Kubíková ve své bakalářské práci, kde se zabývá podmínkami těžby uranu v Jáchymově a komparuje rozdílné životní podmínky civilních zaměstnanců dolů s podmínkami politických vězňů.³⁸

1.3.2 METODICKÉ MATERIÁLY

Základním metodickým materiálem pro výuku na ZŠ jsou učebnice. Dle S. Julínka je učebnice: „[...] právem považována za nejdůležitější didaktický prostředek, který jako jediný, vzhledem ke své struktuře a komplexnímu charakteru, může působit na všechny fáze i formy vyučovacího procesu, a je proto nadřazen ostatním učebním pomůckám bez ohledu na to, že celý systém vyučovacích prostředků, především audiovizuálního charakteru, se neustále rozšiřuje.“³⁹ Ačkoliv je učebnice důležitým učebním materiálem, nemůže ve výuce nahradit učitele a je pouze jeho prostředkem ve výuce a záleží pouze na vyučujícím, jak efektivně bude s učebnicí pracovat. Společně s učebnicemi jsou často využívány i metodické příručky pro učitele a především pracovní sešity pro žáky. „Ty by měly sloužit jednak k procvičování učiva, jednak k prohlubování nabytých vědomostí a k rozvíjení dovedností využitím širokého spektra didaktických medií [...] a nejrůznějších

³³ KAPLAN, Karel. *Největší politický proces "M. Horáková a spol."*. Brno: Doplněk, 1995.

³⁴ KAPLAN, Karel a Pavel PALEČEK. *Komunistický režim a politické procesy v Československu*. Brno: Barrister & Prinsipal, 2001.

³⁵ BÁRTÍK, František. *Tábory nucené práce se zaměřením na tábory zřízené při uranových dolech v letech 1949-1951*. Praha: Úřad dokumentace a vyšetřování zločinů komunismu PČR, 2009.

³⁶ BURSÍK, Tomáš. *Přišli jsme na svět proto, aby nás pronásledovali: trestanecké pracovní tábory při uranových dolech v letech 1949-1961*. Praha: Ústav pro studium totalitních režimů, 2009.

³⁷ ŠEDIVÝ, František. *Legie živých, aneb, Jáchymovské peklo*. 4. vyd. Praha: Eva, 2013.

³⁸ KUBÍKOVÁ, Markéta. *Podmínky těžby uranu v Jáchymově 1950-1989*. Plzeň, 2010. Bakalářská práce. Západočeská univerzita v Plzni. Fakulta filozofická.

³⁹ JULÍNEK, Stanislav. *Úvod do teorie a praxe výuky dějepisu*. Brno: Masarykova univerzita v Brně, 1995, s. 129.

*receptivních a produktivních metod, včetně projektového vyučování.*⁴⁰ Učebnicových sad existuje velké množství od různých nakladatelství s rozdílnou kvalitou a didaktickou vybaveností. Analýzou vybraných učebnic se zabývá další kapitola mé diplomové práce.⁴¹

Kromě metodických příruček dodávaných s učebnicemi jsou k dostání i metodické příručky vztahující se k určitému vymezenému tématu. Tyto příručky poskytují vyučujícím rady, návody, náměty a inspiraci pro efektivní výuku daných témat. Ačkoliv jsou v posledních letech ve výuce dějepisu preferovány dějiny 20. století⁴²; bývá téma politických procesů v metodických příručkách mnohdy opomíjeno. Přesto však návrhy k realizaci tohoto tématu nalezneme v příručkách *Přes práh totality: metodická příručka pro výuku moderních československých a českých dějin po druhé světové válce*⁴³ a *50. léta a videosvědectví dětí politických vězňů: metodický materiál pro pedagogické pracovníky*.⁴⁴

Dalším zdrojem metodických materiálů pro výuku politických procesů jsou metodické webové portály. Velkou výhodou je bezesporu dostupnost materiálů, komunikace s ostatními vyučujícími či sdílení vlastních návrhů a zkušeností z výuky. Nevýhodou samozřejmě může být nižší kvalita poskytovaných materiálů nebo špatné pochopení autorova záměru.⁴⁵ Metodické portály jakými jsou např. *dumy.cz*⁴⁶, poskytují širokou paletu materiálů nejen pro výuku dějepisu, ale i ostatních vyučovaných předmětů. Specializované weby jako jsou např. *moderni-dejiny.cz*⁴⁷, nabízí materiály vhodné přímo pro výuku politických procesů. Rovněž i kvalifikační práce studentů VŠ poskytují další návrhy a materiály pro výuku daného tématu.⁴⁸

⁴⁰ LABISCHOVÁ, Denisa a Blažena GRACOVÁ. *Příručka ke studiu didaktiky dějepisu*. Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě, Filozofická fakulta, 2008, s. 47.

⁴¹ Viz kapitola *Analýza učebnic*

⁴² LABISCHOVÁ, Denisa a Blažena GRACOVÁ. *Příručka ke studiu didaktiky dějepisu*. Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě, Filozofická fakulta, 2008 s. 29.

⁴³ *Přes práh totality: metodická příručka pro výuku moderních československých a českých dějin po druhé světové válce*. V Mladé Boleslavi: Občanské sdružení Služba škole MB, 2009, s. 42-69.

⁴⁴ BREITFELDER, Miroslav a Helena VÝCHODSKÁ. *50. léta a videosvědectví dětí politických vězňů: metodický materiál pro pedagogické pracovníky*. Praha: Dms, 2009, s. 46.

⁴⁵ MARTINOVSKÝ, Jan. *Několik nápadů, jak učit o normalizaci*. Praha, 2015. Bakalářská práce. Univerzita Karlova v Praze. Fakulta pedagogická, s. 15.

⁴⁶ *DUMY.CZ Digitální učební materiály* [online]. c2012 [cit. 2017-06-27]. Dostupné z WWW: < <http://dumy.cz/> >.

⁴⁷ *Moderní-Dějiny.cz* [online]. c2009-2017 [cit. 2017-06-27]. Dostupné z WWW: < <http://www.moderni-dejiny.cz/> >.

⁴⁸ Např. diplomová práce: SECKÁ, Lucie. *Tragika Rudolfa Slánského v zrcadle dobového tisku a karikatury*. Plzeň, 2016. Diplomová práce. Západočeská univerzita v Plzni. Fakulta pedagogická.

2 ANALÝZA UČEBNIC

2.1 ANALÝZA UČEBNIC DĚJEPISU

Cílem této části diplomové práce je zpracování stručné analýzy učebnic dějepisu pro 9. ročník základní školy a 4. ročník osmiletého gymnázia. Zároveň je cílem analyzovat kapitoly věnující se komunistickým politickým procesům v každé z těchto učebnic, jak po stránce obsahové, tak případně i po stránce didaktické. Poněvadž ale analýza učebnic není hlavním cílem diplomové práce, nezkoumal jsem všechny na trhu dostupné učebnice. Vybral jsem ke zkoumání ty, o kterých jsem ze své předešlé zkušenosti věděl, že se na základních školách často využívají či je mají vyučující alespoň k dispozici.

Každá analýza je rozdělena na dvě části. První část se zabývá didaktickou, orientační a obsahovou vybaveností učebnice. Zkoumal jsem rozsah období, kterému se učebnice věnuje, celkovou orientaci a přehlednost učebnice, množství uvedených informací, množství ikonického textu, využívání různých barev a fontů písma pro odlišení určitých částí obsahu, zahrnutí předmluv či shrnutí na konci jednotlivých kapitol, přiřazení úloh, úkolů, rejstříků, seznamů, map a dalších didaktických prvků, využití orientačních symbolů pro práci s učebnicí, uvedení rozšiřující literatury apod. Druhá část analýzy se zabývá způsobem prezentace učiva o politických procesech v jednotlivých učebnicích. Zaměřil jsem se na zařazení tématu politických procesů do tematických celků a kapitol, množství uvedených informací, nejdůležitější uvedené pojmy a na případné doplňující úkoly či otázky.

2.1.1 FRAUS

Název: Dějepis 9

Autor: Parkan František, Mikeska Tomáš, Markéta Parkanová

Učebnice se zaměřuje na světové a evropské dějiny od konce první světové války až po rok 2008, vždy se zaměřením na dějiny Československa a České republiky.⁴⁹ Učebnice je rozdělena na tematické celky a menší kapitoly a podkapitoly. Jednotlivé podkapitoly jsou ve většině případů zpracovány velmi stručně a předkládají čtenáři pouze nezbytné minimum informací bez větších podrobností. Ty nejdůležitější pojmy jsou pak zvýrazněny

---

⁴⁹ PARKAN, František, Tomáš MIKESKA a Markéta PARKANOVÁ. *Dějepis 9: pro základní školy a víceletá gymnázia*. Plzeň: Fraus, 2011.

tučným písmem. Dalším odlišením jednotvárného textu jsou podbarvená shrnutí na konci každé dvojstránky a barevně vypsane otázky k jednotlivým podkapitolám a motivační texty. Co však učebnice ztrácí na rozsáhlosti dějepisných informací, to dohání množstvím a rozmanitostí ikonického textu. V učebnici je použito mnoho fotografií, portrétů, ilustrací, map, schémat, grafů apod. Rovněž učebnice obsahuje úseky se systematizací učiva, v nichž jsou vyobrazeny přehledné mapy s časovými osami, stručným shrnutím probrané látky a doplňujícími otázkami. Každá dvojstránka začíná motivačním textem, ať už je to ve formě citátu slavných osobností či výňatku z historického dokumentu, tematickou básní apod. Otázky a úkoly nejsou uvedeny pouze v úseku se systematizací učiva, nýbrž i na konci každé podkapitoly, v závěru každé dvojstránky a i po krajích jednotlivých stran. Učebnice rovněž podporuje díky různorodým orientačním symbolům práci žáků s mapami, slovníky a časovými osami. Na konci učebnice se nalézá slovníček pojmů, osobností a pro vyučující je připojen i výpis způsobů naplňování klíčových kompetencí RVP.

Téma politických procesů a vězňů je začleněno v podkapitole „Politické procesy – justice ve službách režimu“⁵⁰, kde se mu věnují tři krátké odstavce. V textu jsou uvedeny nejznámější procesy, pronásledované skupiny obyvatel, stručný popis procesů, avšak vzhledem k celkové střídmosti uváděných informací nejsou o tématu vypsány větší podrobnosti. Učebnice, pomocí přiložených otázek a motivačního textu ve formě dopisu Alberta Einsteina žádající milost pro Miladu Horákovou, podněcuje žáky k získání dalších informací ohledně politických procesů.

2.1.2 SPN

- **Název:** Dějepis pro 9. ročník základní školy a 4. ročník osmiletého gymnázia – nejnovější dějiny
- **Autor:** Kuklík Jan

Učebnice se zaměřuje na evropské i světové dějiny od konce první světové války po sametovou revoluci.⁵¹ Důležité pojmy v textu jsou zvýrazněny tučně. Motivační části obsahující výňatky z dokumentů, paměti, vzpomínky atd. jsou vyznačeny kurzívou a rozšiřující informace jsou podbarveny žlutou barvou. Učebnice přesto působí na pohled

⁵⁰ PARKAN, František, Tomáš MIKESKA a Markéta PARKANOVÁ. *Dějepis 9: pro základní školy a víceletá gymnázia*. Plzeň: Fraus, 2011, s. 108.

⁵¹ KUKLÍK, Jan a Jiří KOCIAN. *Dějepis: pro 9. ročník základní školy a 4. ročník osmiletého gymnázia: nejnovější dějiny*. Praha: SPN - pedagogické nakladatelství, 1999.

nezajímavě a nepřehledně. To je dáno i tím, že v učebnici není použito příliš barevné rozlišení a je náročné se v učebnici orientovat. Na nepřehlednost a nevýraznost stránek učebnic má vliv rovněž celkový nedostatek ikonického textu. V učebnici chybí časové osy, krátké zajímavosti k tématům po krajích stránek a další zájem podněcující prvky. Na konci každé kapitoly se nalézají otázky a úkoly pro žáky, slovníček pojmů a důležité termíny pro zapamatování.

Téma politických procesů a vězňů je uvedeno v kapitole „Komunistické Československo“.⁵² Kromě politických procesů se tato kapitola zabývá i problematikou voleb, nástupu totality, projevy občanského nesouhlasu, kolektivizací zemědělství apod. Politickým procesům je věnována přibližně polovina jedné stránky formátu A4, přičemž pozornost se zaměřuje na druhy procesů, jejich oběti, počet odsouzených a popravených a způsoby výslechu.

- **Název:** Dějepis pro 9. ročník základní školy a 4. ročník osmiletého gymnázia – nejnovější dějiny
- **Autor:** Válková Veronika

Učebnice se zaměřuje na evropské i světové dějiny od konce první světové války po rok 2008. Větší pozornost je věnována dějinám Československa.⁵³ Důležité pojmy v textu jsou zvýrazněny tučně. Na rozdíl od staršího vydání je učebnice přehlednější a zajímavě upravena. Zmizely sice kurzívou vyznačené části či žlutě podbarvené rozšiřující informace z předchozího vydání, nicméně učebnice obsahuje velké množství ikonického textu včetně časových os, map, grafů apod. Na krajích stran se nalézají odstavce se zajímavostmi, krátkými životopisy, dalšími podpůrnými mapami, fotografiemi, rozšiřujícími úkoly a otázkami. Na konci každého menšího tematického celku jsou uvedeny otázky pro žáky, přičemž na konci každé větší kapitoly se nalézá žlutě zvýrazněné celkové shrnutí, další otázky opakující učivo celé kapitoly, slovníček pojmů či způsob výslovnosti cizích slov.

Téma politických procesů a vězňů je zahrnuto v kapitole „Komunistický převrat a upevňování moci komunismu“.⁵⁴ Kromě politických procesů, převratu a upevňování moci se tato kapitola zabývá i situací před únorem 1948. Politickým procesům je

⁵² KUKLÍK, Jan a Jiří KOCIAN. *Dějepis: pro 9. ročník základní školy a 4. ročník osmiletého gymnázia: nejnovější dějiny*. Praha: SPN - pedagogické nakladatelství, 1999, s. 110.

⁵³ VÁLKOVÁ, Veronika. *Dějepis 9: nejnovější dějiny: pro základní školy*. Praha: SPN - pedagogické nakladatelství, akciová společnost, 2016.

⁵⁴ Tamtéž, s. 130-131.

v učebnici věnována opět přibližně polovina stránky formátu A4 a obsah podkapitoly je podobný staršímu vydání. V této verzi se ovšem nalézají otázky k tomuto tématu ihned u dané podkapitoly a zajímavosti umístěné na krajích stránek rozšiřují probírané učivo. Zároveň učebnice nabízí inspiraci pro vyučující za pomoci přípravy referátu o popravených osobnostech.

2.1.3 SCIENTIA

- **Název:** Dějepis 9
- **Autor:** Čapka František

Učebnice se zaměřuje na dějiny Evropy a světa po konci první světové války až po přelom tisíciletí.⁵⁵ Nejdůležitější pojmy v textu nejsou bohužel nijak zvýrazněny a při práci s učebnicí může být pro žáky těžké najít potřebné pojmy. Rovněž nadstandardní učivo či zajímavé doplňující informace jsou odlišeny v textu pouze změnou a velikostí písma. Učivo je rozděleno do třech velkých celků, přičemž na konci každého z nich se nalézá celkové shrnutí nových informací a otázky pro žáky. Na konci učebnice jsou vypsány kontrolní otázky a test na souhrnné informace z celé knížky. V učebnici je dostatek ikonického textu včetně map, vlajek států, tabulek apod. Každá kapitola je uzavřena shrnutím, otázkami a úkoly, výstižnou časovou osou, uvedením nejdůležitějších pojmů, dat a dějepisného minima po kraji stránky. Pro zájemce, kteří se probrané tematice chtějí věnovat, je rovněž uvedena i doporučená literatura.

Téma politických procesů je uvedeno v kapitole „Československo v letech budování socialismu“, kde se jedna podkapitola zabývá přímo politickými procesy.⁵⁶ Vzhledem k tomu, že celému období od únorového převratu po počátek 60. let jsou věnovány přibližně tři strany formátu A4, jsou uvedené informace o různých problematikách nového státního zřízení, a tím i o politických procesech, velmi skromné. Učebnice se např. nezmiňuje o Heliodoru Píkovi a ani pozadí procesů s Miladou Horákovou či Rudolfem Slánským není rozpracováno.

⁵⁵ ČAPKA, František. *Dějepis 9: od roku 1918 do současnosti*. Praha: Scientia, 2004.

⁵⁶ Tamtéž, 2004, s. 125-126.

- **Název:** Dějiny nové doby
- **Autor:** Olivová Věra

Učebnice se zabývá světovými dějinami, vždy však s větším ohledem a důrazností na dějiny české a československé v letech 1850 až 1993.⁵⁷ Dějepisné učivo je rozděleno do šesti tematických celků rozčleněných na další kapitoly. Důležité pojmy nejsou v textu nijak zvýrazněny a učebnice je nepřehledná. Jediné zpestření jednotvárného textu poskytují žluté rámečky obsahující výňatky ze smluv, deníků, přepisy rozhlasových projevů, vzpomínek aktérů historických událostí apod. Ikonický text je tvořen především ilustracemi a fotografiemi. Učebnice neobsahuje téměř žádné mapy, chybí časové osy, schémata a další zájem podněcující prvky. Na konci kapitol se nenalézají žádné shrnutí ani kontrolní otázky či úkoly.

Téma politických procesů je zahrnuto v kapitole „Budování komunistické společnosti“, které se věnuje poučným událostem. Politickým procesům je věnována samostatná podkapitola o délce přibližně poloviny strany formátu A4.⁵⁸ V učebnici jsou zmíněny politické procesy s Miladou Horákovou a Rudolfem Slánským, pronásledované skupiny obyvatel, základní nastínění průběhu politických procesů, avšak vzhledem k malému rozsahu podkapitoly nejsou uvedeny žádné větší podrobnosti. Na rozdíl od jiných učebnic chybí např. celkový počet postižených osob či způsoby provádění výslechů. S ohledem na časový úsek, kterému se učebnice věnuje a který je delší než u ostatních učebnic dějepisu pro 9. třídu, je pochopitelné, že jednotlivým kapitolám a problematikám není poskytnuto více prostoru.

2.1.4 SPL PRÁCE

- **Název:** Dějepis – nová doba
- **Autor:** Jožák Jiří

Učebnice se zaměřuje na světové a především na československé dějiny mezi roky 1945 až 1989.⁵⁹ Důležité pojmy jsou v textu zvýrazněny tučným písmem a různé další podrobnosti, výňatky z proslovů či životopisy slavných osobností jsou uvedeny ve žlutých rámečkách. Početný ikonický text je tvořen mapami, ilustracemi, karikaturami, fotografiemi, ale i ukázkami z dobových tisků. Rozložení ikonického textu je ale

⁵⁷ OLIVOVÁ, Věra. *Dějiny nové doby: 1850-1993*. Praha: Scientia, 1995.

⁵⁸ Tamtéž, s. 167.

⁵⁹ JOŽÁK, Jiří. *Dějepis: nová doba*. Praha: Scientia, 1995.

nerovnoměrné. Některé dvojstrany učebnice neobsahují žádný ikonický text, zatímco na jiných není nic jiného nežli fotografie. Na konci každé kapitoly se nachází několik otázek a úkolů, nicméně chybí celkové shrnutí probrané kapitoly, rozšiřující úkoly a další zájem podněcující prvky. Zajímavosti vztahující se k tématu jsou většinou vypsány jako poznámky k jednotlivým fotografiím a ilustracím.

Téma politických procesů není v učebnici téměř zpracováno. V podkapitole s názvem „Masová nezákonnost“ jsou politické procesy zmíněny v pouhých dvou větách bez větších podrobností.⁶⁰ V příloženém žlutém rámečku jsou pak zmíněny tři oběti politických procesů a přepsán dopis Heliadora Píky před popravou. Ačkoliv kapitola „Vytvoření totalitního režimu v Československu“ zachycuje proměny společnosti, likvidaci soukromého sektoru, kolektivizaci zemědělství apod., více se politickým procesům učebnice nevěnuje.

- **Název:** Dějiny moderní doby – II. díl
- **Autor:** Luňák Petr, Pečenka Marek, Augusta Pavel

Učebnice se zaměřuje na dějiny Evropy a světa po konci druhé světové války až po konec 20. století.⁶¹ Důležité pojmy v textu jsou zvýrazněny tučně, nicméně další odlišení zajímavého nebo nadstandardního učiva, ať už barevným vyznačením či jinou odlišností, v učebnici nenalezneme. Jediným barevně označeným textem jsou krátká shrnutí na konci jednotlivých kapitol. I přes absenci větší rozmanitosti textu a využití barevného rozlišení je učebnice díky početnému ikonickému textu zajímavá a přehledná. V učebnici se vyskytuje velký počet fotografií a ilustrací včetně různých map, grafů a srovnání. Každá fotografie, ilustrace či mapa je doplněna často delší a výstižnou vysvětlující poznámkou. Vzhledem k tomu, že ikonický text s přidávanými poznámkami zabírá mnohdy až polovinu obsahu jednotlivých stran, není text jednotlivých kapitol obsáhlý. Na konci učebnice jsou vyobrazeny obsahem skromné, leč přehledné časové osy s nejdůležitějšími daty a událostmi. V učebnici chybí kontrolní otázky či úkoly, které jsou ovšem zpracovány v pracovním sešitě.

⁶⁰ JOŽÁK, Jiří. *Dějepis: nová doba*. Praha: Scientia, 1995, s. 47.

⁶¹ PEČENKA, Marek, Petr LUŇÁK a Pavel AUGUSTA. *Dějiny moderní doby*. Úvaly: Albra, 2008.

Téma politických vězňů je začleněno v kapitole „Sovětizace ČSR“, kde se mu věnují především podkapitoly „Rudý teror v ČSR“ a „Čistky uvnitř strany“.⁶² V textu jsou uvedeny nejnámější oběti politických procesů, skupiny obyvatel, na které se režim zaměřoval, počet odsouzených a další podrobnosti vysvětlující pozadí procesů a jejich průběh. Ačkoliv se tato učebnice zaměřuje na menší časové období nežli jiné učebnice, nejsou kapitoly kvůli velkému množství ikonického textu více rozpracovány. Samotné kapitoly věnující se politickým procesům a celkové situaci v ČSR, včetně společenských změn po únorovém převratu, jsou rozpracovány přibližně na stránce a půl formátu A4.

2.1.5 PRODOS

- **Název:** Dějepis 9 – moderní doba
- **Autor:** Burešová Jana, Hýsek Ondřej

Učebnice se zaměřuje na dějiny Evropy a světa od začátku první světové války až po rok 2008, vždy s ohledem na dějiny českých zemí.⁶³ Učebnice je na první pohled přehledná a zajímavě upravena. Na přehlednost má velký vliv nejen zvýraznění důležitých pojmů tučným písmem, nýbrž i využívání podbarvených rámečků obsahující shrnutí učiva či výňatky z knih či dokumentů. V učebnici jsou využívány též různé symboly a zkratky, které označují učivo nad rámec běžné výuky, zadávají čtenářům úkoly, uvádí je do problematiky kapitol, upozorňují na důležité pojmy apod. Učebnice též obsahuje dostatečné množství ikonického textu včetně ilustrací, karikatur, map, statistických tabulek, avšak ne na úkor její celkové přehlednosti. Na konci každé podkapitoly se pak nachází krátké a výstižné shrnutí, několik kontrolních úloh, úkolů, případně rozšiřující učivo a pro zájemce je uvedena i doporučená literatura. Na konci větších tematických celků je naopak vyobrazena časová osa s nejdůležitějšími událostmi. V závěru učebnice se nachází několik otázek k probranému učivu z celého ročníku a především přehled významných osobností s velmi skromným popisem a slovníček pojmů.

Téma politických procesů je začleněno v podkapitole „Padesátá léta v Československu – doba nejtvrdí komunistické vlády“, ale je zpracováno velmi střídě.⁶⁴ V podkapitole je především popsána změna ve společnosti po únorovém převratu a politickým procesům je věnováno málo prostoru. V textu jsou vypsány nejdůležitější procesy s Miladou

⁶² Tamtéž, s. 37.

⁶³ BUREŠOVÁ, Jana, Ondřej HÝSEK a Eva SCHULZOVÁ. *Dějepis 9: moderní dějiny*. Olomouc: Prodos, 2008.

⁶⁴ Tamtéž, s. 101.

Horákovou, Heliidorem Píkou a Rudolfem Slánským v jedné větě bez uvedení dalších podrobností, např. o způsobu výslechů, o počtu oběti atd. Jako částečná náhrada za vynechané podrobnosti může čtenářům posloužit modře podbarvený rámeček s přepisem textu knihy věnující se proces s Miladou Horákovou či výňatek ze soudního zápisu z procesu s Rudolfem Slánským.

2.1.6 FORTUNA

- **Název:** Lidé v dějinách – období 1945–1989
- **Autor:** Kocián Jiří

Učebnice se věnuje dějinám Evropy a světa po druhé světové válce až po rok 1989, avšak s velkým důrazem na historii Československa.⁶⁵ Text v učebnici je bohužel většinou jednotvárný. Některé důležité či zajímavé pojmy jsou sice v textu zvýrazněny tučným písmem nebo kurzívou, avšak vzhledem ke strohé grafické úpravě se v učebnici špatně orientuje. Zvláštností učebnice je horizontální rozdělení stránek. Často je stránka rozdělena i uprostřed kapitoly na dvě poloviny, přičemž na každé polovině jsou souběžně rozpracovány odlišné podkapitoly. Podkapitola na spodní části stran je kvůli odlišnosti napsána modrým textem, přesto má takovéto rozdělení velký a bohužel především velmi negativní vliv na tak již špatnou přehlednost učebnice. Ikonického textu je v porovnání s ostatními učebnicemi málo. Jedná se mnohdy o fotografie slavných či důležitých osobností, což koresponduje s názvem učebnice. V učebnici však chybí zájem podněcující prvky, shrnutí, časové osy apod. a souhrnné otázky na probrané učivo se nachází pouze na konci dvou tematických celků, na které je tato učební kniha rozdělena. Vzhledem k tomu, že je k této učebnici vytvořen i pracovní sešit, je pochopitelné, že různé úkoly a další didaktické aplikace jsou rozpracovány v něm.

Téma politických vězňů a procesů je zahrnuto v podkapitole „Komunistické Československo“, která se zabývá změnou společenské a politické situace po únoru 1948.⁶⁶ V učebnici jsou vypsány nejznámější politické procesy, pronásledované skupiny obyvatel, průběh výslechů, vliv sovětských poradců a další podrobnější informace. Ačkoliv celá učebnice má pouhých šedesát stran formátu A4, což je i dokonce o polovinu méně než u ostatních zkoumaných učebnic, je politickým procesům věnována přibližně polovina

⁶⁵ KOCIAN, Jiří. *Období 1945-1989: dějepis pro 2. stupeň základní školy a pro odpovídající ročníky víceletých gymnázií*. Praha: Fortuna, 1998.

⁶⁶ Tamtéž, s. 37-38.

strany. Vypsání informace jsou vhodně vybrány, a proto učebnice, i přes svoje zajímavé avšak nepřehledné zpracování, podává žákovi dostatečné základní povědomí o této problematice.

2.2 SHRNU TÍ

Výuka v 9. ročníku na ZŠ je soustředěna na moderní dějiny a proto jsou pochopitelně takto též koncipovány i učebnice. Důležitým aspektem při práci s učebnicí je jejich přehlednost. Přehlednost velmi ovlivňuje grafická úprava a množství ikonického textu. Jako nejhorší se v tomto ohledu jeví učebnice Lidé v dějinách od nakladatelství Fortuna. Horizontální rozdělení stránek na odlišné kapitoly velmi snižuje její celkovou přehlednost. Kromě toho je její grafická úprava velice strohá. Přehlednost učebnice však není jediným důležitým aspektem. Neméně důležité je i množství uváděných historických informací. V tomto ohledu se nejhůře jeví Dějepis 9 od nakladatelství Fraus. Ačkoliv učebnice je po grafické stránce velice zdařilá, obsahuje množství rozmanitého ikonického textu, má kvalitní orientační aparát apod., její nevýhodou je to, že poskytuje čtenářům pouze minimum informací. Naopak kvalitně je zpracován Dějepis pro 9. ročník základní školy a 4. ročník osmiletého gymnázia – nejnovější dějiny od SPN, který je jednak přehledný, grafický zajímavý a zároveň poskytuje dostatečné množství informací.

3 ANALÝZA ŠVP

3.1 ANALÝZA ŠVP VYBRANÝCH PLZEŇSKÝCH ZŠ

Cílem této části mé diplomové práce je stručná analýza ŠVP plzeňských ZŠ a jejich porovnání, především v oblasti výuky dějepisu. ŠVP jsou povinnou dokumentací škol a dle zákona musí být tyto dokumenty přístupné veřejnosti.⁶⁷ Každá škola si vytváří svůj vlastní ŠVP a to na základě pedagogy a vedením preferovaným způsobem výuky, zaměřením školy apod. Přesto při tvorbě ŠVP a výběru vzdělávacího obsahu musí jeho tvůrci respektovat obsah RVP. Jedná se především o způsob naplňování očekávaných výstupů žáka. Vzdělávací obsah základního vzdělávání je v RVP rozdělen do devíti vzdělávacích oblastí tvořených jednotlivými vzdělávacími obory tzn. předměty. Dějepis je společně s občanskou výchovou zařazen do vzdělávací oblasti „Člověk a společnost“. Vzdělávací obsah jednotlivých vzdělávacích oborů je tvořen očekávanými výstupy a učivem. Očekávané výstupy a učivo pro předmět dějepis jsou v RVP rozděleny do osmi tematických celků, věnující se nejen jednotlivým historickým epochám, nýbrž např. i významu historie a chápání historického času a prostoru.⁶⁸

Mnohé ŠVP plzeňských škol jsou v plném znění snadno k nalezení na internetových stránkách jednotlivých vzdělávacích institucí. Některé základní školy ovšem umožňují nahlédnout do těchto dokumentů pouze v ředitelnách či v prostorách budovy vzdělávací instituce. Poněvadž analýza ŠVP není nejdůležitějším cílem této diplomové práce, nepracoval jsem se všemi ŠVP plzeňských škol. K analýze jsem vybral pouze dokumenty těch škol, které poskytují ŠVP v celém znění na svých internetových stránkách. Pro můj výzkum nedůležité informace, jako je např. hodnocení žáků, charakteristika pedagogického sboru, charakteristika dalších vzdělávacích oblastí apod. jsem do analýzy nezahrnul. Při zkoumání jednotlivých ŠVP jsem se zaměřil na základní informace o daných školách a především na poskytnuté informace týkající se výuky dějepisu či případně dalších předmětů, které výuku dějepisu dále rozšiřují.

Každá analýza je, pokud ŠVP obsahuje dostatečné množství žádaných informací, rozdělena na tři části. První část je věnovaná zkoumané škole a samotnému dokumentu

---

⁶⁷ Zákon č. 561/2004 Sb. Zákon o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon)

⁶⁸ *Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělání*. [online]. Praha: MŠMT, 2017. [cit. 2017-06-27]. Dostupné z WWW: < http://www.nuv.cz/uploads/RVP_ZV_2017.pdf >.

ŠVP. Zjišťoval jsem aktuálnost ŠVP, případně jeho název, oborové zaměření zkoumané školy, specifika těchto institucí. Též jsem v ŠVP vyhledával, zda jsou na škole otevřeny i třídy s rozšířenou výukou předmětů. Takovéto třídy pochopitelně mají částečně pozměněný učební plán a jinak rozvrženou časovou dotaci k jednotlivým předmětům. Můj zájem ale především směřoval ke zkoumání přiřazené časové dotace pro předmět dějepis. Nezjišťoval jsem ale pouze časovou dotaci dějepisu pro celý 2. stupeň základních škol, nýbrž jsem se soustředil i na rozvržení hodin v jednotlivých ročnících. Pokud jsou na škole vytvořeny i třídy s rozšířenou výukou předmětů, zkoumal jsem, zda mají tyto třídy pro předmět dějepis přiřazenou rozdílnou časovou dotaci. V první části analýzy jsem dále zjišťoval, zda jsou na škole vyučovány předměty, které výuku dějepisu rozšiřují, např. historický seminář apod. V druhé části jsem zkoumal, pokud ovšem daný ŠVP takovéto informace poskytoval, jakým způsobem výuka dějepisu na škole probíhá, na jaká témata je při výuce kladen důraz, jaké formy výuky škola podporuje, jaké je materiální a technické vybavení učeben a další podrobnosti týkající se výuky. Ve třetí části analýzy je uvedeno, zda škola vytvořila hlavní tematické okruhy a učivo podle takové struktury, jak je rozpracována v RVP, či si strukturu tematických okruhů upravila dle svých potřeb.⁶⁹ Zároveň je popsána celková struktura učebního plánu a především způsob, jakým je výuka politických procesů do něho zařazena, včetně případného začlenění do průřezových témat, propojení s dalšími vyučovanými předměty apod.

3.1.1 10. ZŠ PLZEŇ

ŠVP pro 10. ZŠ v Plzni byl vytvořen k 1. září 2009 a je pravidelně od té doby aktualizován. Nejnovější aktualizace ŠVP proběhla k 1. září 2016. Program dostal motivační název „Sluníčko“, jež odkazuje na výchozí logo školy, které navrhli sami žáci, kdy každý pomyslný paprsek slunce představuje jednu ze základních myšlenek programu školy.⁷⁰ Na škole si rovněž mohou žáci zvolit, zda si navýší časovou dotaci u výuky cizích jazyků, informatiky či tělesné výchovy. Největší časovou dotaci na předmět dějepis mají žáci s rozšířenou výukou cizích jazyků, kdy celková časová dotace na 2. stupni činí celkově sedm a půl vyučovacích hodin (dvě hodiny týdně v 6., 8. a 9. třídě, hodina a půl v třídě 7.). Žáci s rozšířenou výukou informatiky mají přiděleno v učebním plánu hodin šest a půl

⁶⁹ Rozdělení učiva, tak jak je vymezené v RVP, je na rozdíl od očekávaných výstupů školám pouze doporučené, závazným se učivo stává až na úrovni ŠVP.

⁷⁰ *Školní vzdělávací program 10. ZŠ Plzeň*. [online]. Plzeň: 10. ZŠ Plzeň, 2016. [cit. 2017-06-27]. Dostupné z WWW: < https://zs10.plzen.eu/Files/zs10/ke_stazeni/SVP_201617.pdf >.

(v 6. třídě dvě hodiny týdně, ve zbývajících ročnících hodinu a půl), žáci s rozšířenou výukou tělesné výchovy hodin šest (všechny ročníky po hodině a půl) a v klasických třídách hodin sedm (v 6. a 7. ročníku dvě hodiny týdně, ve zbývajících ročnících hodinu a půl). Toto zajímavé a nezvyklé časové rozvržení je způsobeno pozměněnou výukou v lichých a sudých týdnech.

	6. ročník	7. ročník	8. ročník	9. ročník	celkem
bez rozšířené výuky	2 h	2 h	1,5 h	1,5 h	7 h
s rozšířenou výukou IT	2 h	1,5 h	1,5 h	1,5 h	6,5 h
s rozšířenou výukou jazyků	2 h	1,5 h	2 h	2 h	7,5 h
s rozšířenou výukou TV	1,5 h	1,5 h	1,5 h	1,5 h	6 h

Tabulka č. 1 – Časová dotace pro dějepis na 10 ZŠ Plzeň⁷¹

Výuka probíhá v klasických třídách, je doplňována výukovými programy na počítači a prací na interaktivní tabuli.

V učebním plánu je struktura tematických okruhů vytvořena dle vzoru uvedeného v RVP. Ke každému tematickému okruhu jsou rovněž uvedeny hlavní dílčí výstupy, které udávají, co by žák měl po absolvování předmětu znát. Vyučovací látka věnující se problematice komunistického Československa a politických procesů je zařazena pod heslem „Československo od únorového převratu do r. 1989“. Žák dle dílčích výstupů dokáže objasnit podstatu totalitního režimu u nás a jeho vliv na běžné obyvatele.

3.1.2 28. ZŠ PLZEŇ

ŠVP 28. ZŠ v Plzni je platný od 1. září 2016 a nese název „Tvořivá škola pro všechny“.⁷² ŠVP se soustřeďuje na vytváření vhodných mezilidských vztahů, vztahů mezi učiteli a žáky, rodiči i ostatními zaměstnanci školy. Škola se zaměřuje na širokou škálu činností od sportovní přípravy žáků, přes podporu vzdělání učitelů, práci v Žakovském parlamentu až po různé mimoškolní aktivity. Rovněž škola nabízí množství různorodých akcí a aktivit např. ples školy, různé soutěže, besedy, sportovní dny, návštěvy partnerských škol atd. Škola se snaží podporovat u žáků aktivní způsob života prostřednictvím sportovních aktivit, a proto na škole fungují třídy se zaměřením na sportovní přípravu. Jak program se zaměřením na sportovní přípravu, tak i program standardní mají v učebním plánu pro

⁷¹ Tabulka autor.

⁷² Školní vzdělávací program 28. ZŠ Plzeň. [online]. Plzeň: 28. ZŠ Plzeň, 2016. [cit. 2017-06-27]. Dostupné z WWW: < <http://www.zs28plzen.cz/download.aspx?dontparse=true&FileID=13721> >.

předmět dějepis na 2. stupni vyhrazeno celkově sedm hodin, a to dvě hodiny týdně v 6., 7. a 9. třídě a jednu hodinu v třídě 8.

Výuka neprobíhá pouze v kmenových učebnách jednotlivých tříd, nýbrž jsou využívány i odborné učebny s interaktivní tabulí, počítačové učebny, další prostory školy a vhodná jiná prostředí. Výuka dějepisu je obohacena taktéž různými aktivitami typu exkurzí, výstav, projektů, besed s pamětníky, terénní výukou atd. Důraz při výuce je kladen především na dějiny 19. a 20. století.

V učebním plánu je struktura tematických okruhů vytvořena dle vzoru uvedeného v RVP. V plánu je uvedeno konkrétní učivo a očekávané výstupy žáků. Rovněž je u některých kapitol vypsán zařazení do průřezových témat a místo na případné poznámky. Vyučovací látka věnující se problematice komunistického Československa a politickým procesům je zařazena pod heslem „Československo – nástup totality“. Žák dle očekávaných výstupů popíše problémy spojené s budováním socialismu. Tato kapitola je začleněna i do průřezového tématu Výchova demokratického občana – Principy demokracie a formy vlády.

3.1.3 14. ZŠ PLZEŇ

ŠVP 14. ZŠ v Plzni je platný od 1. září 2016. Mottem tohoto programu se stal pozměněný výrok J. A. Komenského „Škola jazykům, sportu a tvořivosti otevřená“, který se odráží v možnosti rozšíření výuky různých předmětů.⁷³ Kromě klasického základního vzdělání totiž škola nabízí žákům, dle jejich zájmu a nadání, navýšit časovou dotaci pro výuky jazyků, sportu, tvořivých činností či matematicko-přírodovědných předmětů. Rovněž si vedení školy uvědomuje skutečnost, že umět pracovat s počítačem je v současné době pro žáky důležité nejen kvůli uplatnění se na středních školách, ale i na trhu práce. Z tohoto důvodu je na 2. stupni navýšena časová dotace výuky předmětu Informatiky. Co se týče časové dotace dějepisu, je pro všechny žáky na 2. stupni celkově přiděleno osm vyučovacích hodin, přičemž pro každý ročník je stejnoměrně vyhrazená časová dotace dvě hodiny týdně.

Výuka předmětu dějepis probíhá v klasických třídách s případnými doplňujícími akcemi typu návštěva galerie, tematické výstavy, památky, exkurze apod. Důraz při výuce je

⁷³ Školní vzdělávací program 14. ZŠ Plzeň. [online]. Plzeň: 14. ZŠ Plzeň, 2016. [cit. 2017-06-27]. Dostupné z WWW: < http://www.14zsplzen.cz/Files/zs14/SVPod1_9_2016konecnaverze-11.pdf >.

kladen na zapojení žáků do krátkodobých i dlouhodobých projektů či případnou individuální účast na Dějepisné olympiádě.

Učební plán není přesně rozdělen na jednotlivé tematické okruhy, tak jak jsou uvedeny v RVP, nicméně se struktura tematických okruhů v ŠVP vzorovým rozdělením inspiruje. Ke každému historickému tématu či problematice jsou uvedeny očekávané výstupy. U většiny dějepisných kapitol je uvedeno i zařazení do průřezových témat. Vyučovací látka věnující se problematice komunistického Československa a politickým procesům je zařazena pod hesly „Vnitřní situace v zemích východního bloku“ a „Československo od únorového převratu do r. 1989“. Žák dle očekávaných výstupů uvede na příkladech represe komunistického režimu.

3.1.4 31. ZŠ PLZEŇ

ŠVP pro 31. ZŠ byl vytvořen v roce 2007, přičemž k 1. září 2016 prošel aktualizací a nese název „Škola pro 21. století“.⁷⁴ 31. ZŠ je sportovně orientovaná škola, dlouhodobě podporuje fyzickou aktivitu u svých žáků pomocí déletrvajících sportovních projektů, a z těchto důvodů škola otevírá třídy s rozšířenou sportovní výukou. Neboť se ve škole vzdělávají i děti cizích státních příslušníků, je počítáno v tomto ŠVP, kromě běžného zabezpečení výuky pro žáky se speciálními vzdělávacími potřebami nebo žáky nadané a mimořádně nadané, i se zabezpečením výuky pro cizince. Předmět dějepis má na 2. stupni zajištěn celkově časovou dotaci osm hodin a to jak v třídách běžných, tak i sportovních. Pro každý ročník je rovnoměrně vyhrazena časová dotace dvě hodiny týdně.

Výuka probíhá především ve specializovaných učebnách dějepisů, kde žáci absolvují minimálně jednu hodinu týdně. Výuka ve zbylých hodinách je realizována v kmenových učebnách jednotlivých tříd, školní knihovně, počítačové učebně či v terénu. Důraz ve výuce je kladen především na evropské dějiny 19. a 20. století a vysvětlení většiny současných společenských jevů a problémů.

V učebním plánu je struktura tematických okruhů vytvořena dle vzoru uvedeného v RVP. V plánu je uvedeno učivo, očekávané výstupy žáků, zařazení do průřezových témat a místo pro případné poznámky. Vyučované dějepisné kapitoly nejsou na rozdíl od ŠVP jiných škol příliš konkretizovány, např. učivo vztahující se k druhé světové válce je

⁷⁴ Školní vzdělávací program 3.1 ZŠ Plzeň. [online]. Plzeň: 31. ZŠ Plzeň, 2016. [cit. 2017-06-27]. Dostupné z WWW: < <http://www.zs31.plzen-edu.cz/download.aspx?dontparse=true&FileID=13489> >.

popsáno pouze jako „druhá světová válka, holocaust“, zatímco v jiných ŠVP jsou vyspány i další hesla jako je „vypuknutí války, podivná válka, druhá fronta“ apod. I očekávané výstupy jsou vyspány zjednodušeně a stručně. Vyučovací látka věnující se problematice komunistického Československa a politickým procesům je zařazena pod heslem „Situace v zemích východního bloku, především v Československu (od roku 1945 do 1989) a vybrané události z vývoje západních zemí, vznik České republiky“. V očekávaných výstupech se žádná zmínka o politických procesech nenalézá.

3.1.5 1. ZŠ PLZEŇ

ŠVP 1. ZŠ v Plzni je platný od 1. září 2016 a nahrazuje starší ŠVP z roku 2013. Škola poskytuje žákům navýšit časovou dotaci výuky cizích jazyků (angličtina, francouzština, němčina) či tělocviků.⁷⁵ Všechny tři studijní programy mají v učebním plánu pro předmět dějepis vyhrazeno na 2. stupni celkově osm vyučovacích hodin, které jsou rovnoměrně rozděleny po dvou hodinách týdně na ročník. V 7. - 9. ročníku může být dějepis rovněž posílen volitelným předmětem „Seminář z historie“ s časovou dotací jedné hodiny na týden. Běžně však výuka tohoto semináře probíhá v dvouhodinových blocích jednou za dva týdny.

Kromě výuky v kmenových učebnách tříd, probíhá vyučování též v počítačovém, multimediálním a dějepisném centru. Do výuky je zařazena i práce na PC s výukovými programy či dramatizování historických představení. Žáci se rovněž zúčastňují soutěže „Mladý historik“.

V učebním plánu je struktura tematických okruhů vytvořena dle vzoru uvedeného v RVP. V plánu je uvedeno základní učivo rozdělené do kapitol, očekávané výstupy, průřezové téma ale i ročníkové výstupy. Vyučovací látka věnující se problematice komunistického Československa a politickým procesům je zařazena pod heslem „Vývoj Československa od roku 1945 do roku 1989“. Žák dle očekávaných výstupů charakterizuje příčiny a důsledky začlenění Československa do sovětského bloku

3.1.6 21. ZŠ PLZEŇ

ŠVP pro 21. ZŠ v Plzni byl vytvořen v roce 2007 a k 1. září 2016 prošel aktualizací. ŠVP nese název „Brána jazyků otevřená“, neboť 21. ZŠ se přes třicet let soustřeďuje na výuku cizích

⁷⁵ Školní vzdělávací program 1. ZŠ Plzeň. [online]. Plzeň: 1. ZŠ Plzeň, 2016. [cit. 2017-06-27]. Dostupné z WWW: < http://www.zs1plzen.cz/Files/zs1/Dokumenty/aktualizace2016_2017/SVPod1.9.2016.pdf >.

jazyků (povinný anglický jazyk od 1. třídy, francouzský nebo německý jazyk od třídy 6. Jako volitelný předmět si žáci mohou zvolit i výuku ruského jazyka).⁷⁶ Žáci školy dostávají i příležitost složit mezinárodně uznávané jazykové zkoušky. Tato škola neotevívá pro své žáky žádné třídy s rozšířenou výukou předmětů. V učebním plánu pro předmět dějepis vyhrazeno na 2. stupni celkově osm vyučovacích hodin, které jsou rovnoměrně rozděleny po dvou hodinách týdně na ročník, přičemž v 9. ročníku je pro výuku dějepisu poskytnuta jedna hodina z disponibilní časové dotace.

Učební plán striktně kopíruje učivo uvedené v RVP. Nejenom že jednotlivé tematické okruhy jsou vytvořeny dle jeho vzoru, ale i výstupy k jednotlivým dějepisným kapitolám jsou převzaty pouze z RVP. Z tohoto důvodu nejsou výstupy učebního plánu dějepisu v tomto ŠVP více konkretizovány. Dějepisné učivo rovněž není příliš rozepsáno, ale poskytuje dostatek informací o rozdělení kapitol a vyučovaných tématech. V plánu jsou k jednotlivým kapitolám vypsány naplňované klíčové kompetence a mnohdy též zařazení do průřezových témat. Vyučovací látka věnující se problematice komunistického Československa a politickým procesům je zařazena pod heslem „Československo 1948-1989“. V očekávaných výstupech žáka však o problematice komunistického Československa a politických procesech není zmínka.

3.1.7 34. ZŠ PLZEŇ

Na internetových stránkách 34. ZŠ v Plzni je sice k dispozici ŠVP platný ke školnímu roku 2016/2017, avšak na rozdíl od většiny dalších škol tento ŠVP neprošel k 1. září 2016 aktualizací. Tento ŠVP nese název „Škola pro Vaše děti“, což je koncepce vzdělání, kterou škola realizuje od roku 1998.⁷⁷ Škola klade ve vzdělání především důraz na komunikaci, spolupráci a práci s informacemi. Ačkoliv škola zaměřuje výuku na 2. stupni na přírodovědné a technické vzdělání žáků, je to pouze formou volitelných a nepovinných předmětů a proto tato škola neotevívá pro své žáky žádné třídy s rozšířenou výukou předmětů. V učebním plánu pro předmět dějepis je vyhrazeno na 2. stupni celkově osm vyučovacích hodin, které jsou rovnoměrně rozděleny po dvou hodinách týdně na ročník.

⁷⁶ *Školní vzdělávací program 21. ZŠ Plzeň*. [online]. Plzeň: 21. ZŠ Plzeň, 2016. [cit. 2017-06-27]. Dostupné z WWW: < https://www.21zsplzen.cz/dokumenty/ke_stazeni/svp/svp-brana-jazyku-otevrena.pdf >.

⁷⁷ *Školní vzdělávací program 34. ZŠ Plzeň - obecný*. [online]. Plzeň: 34. ZŠ Plzeň, 2016. [cit. 2017-06-27]. Dostupné z WWW: < https://zs34.plzen.eu/Files/zs34/svp/Skolni_vzdelavaci_program_2016.pdf >.

Výuka probíhá především v kmenových učebnách jednotlivých tříd. Důraz ve výuce je kladen především na dějiny 19. a 20. století. S ohledem ke specializaci 1. stupně na hudební výchovu je podporován mezipředmětový vztah mezi hudební výchovou a dějepisem, kdy se při výuce žáci zabírají hudebními styly v historii.

Učební plán je kvalitně zpracován. Není přesně rozdělen na jednotlivé tematické okruhy, tak jak jsou uvedeny v RVP, nicméně se struktura tematických okruhů v ŠVP vzorovým rozdělením inspiruje. Každý ročník má v plánu sepsané výstupy nejen k jednotlivým dějepisným kapitolám, ale i na celý rok. Probírané učivo i očekávané výstupy jsou v plánu rozvedeny a konkretizovány. Učební plán též uvádí období, kdy se daná problematika bude probírat, zařazení do průřezových témat, konkretizované mezipředmětové vztahy, způsob hodnocení žáka, pomůcky, které se ve výuce budou používat a konkrétní způsoby naplňování jednotlivých klíčových kompetencí.⁷⁸ Vyučovací látka věnující se problematice komunistického Československa a politickým procesům je zařazena pod hesly „Komunistické Československo, Protikomunistický odboj a Poúnorový exil a lidé doma“. Žák dle uvedených výstupů pochopí na příkladech život v Československu v době komunismu.

3.1.8 22. ZŠ PLZEŇ

ŠVP 22. ZŠ Plzeň je aktualizovaný k 1. září 2016 a nese název „Radost z vědění, radost ze života“.⁷⁹ Škola nabízí žákům na 2. stupni rozšířit výuku u čtyř předmětů. Jedná se o rozšíření výuky informatiky, cizích jazyků či tělocviku. Všichni žáci však mají v učebním plánu pro předmět dějepis na 2. stupni vyhrazeno osm vyučovacích hodin, které jsou rovnoměrně rozděleny po dvou hodinách týdně na ročník. Zájemci z řad žáků, kteří nemají rozšířenou výuku žádného předmětu, si mohou jako povinně volitelný předmět zvolit „Společenskovední seminář“, který navazuje na vzdělávací oblast „Člověk a společnost“. Seminář prohlubuje získané dějepisné znalosti a pomáhá žákům se lépe orientovat v současném světě a jeho problémech díky pochopení regionální a místní historie a geografie. Volitelný předmět má vyhrazeno šest vyučovacích hodin v učebním plánu,

⁷⁸ Školní vzdělávací program 34. ZŠ Plzeň - dějepis. [online]. Plzeň: 34. ZŠ Plzeň, 2016. [cit. 2017-06-27]. Dostupné z WWW: < <https://zs34.plzen.eu/Files/zs34/svp/D2st.xlsx> >.

⁷⁹ Školní vzdělávací program 22. ZŠ Plzeň. [online]. Plzeň: 22. ZŠ Plzeň, 2016. [cit. 2017-06-27]. Dostupné z WWW: < <https://www.22zsplzen.cz/wp-content/files/svp/svp-22zs-v6.pdf> >.

příčemž v 6. a 9. třídě jsou to dvě hodiny týdně, v 7. a 8. třídě je to vyučovací hodina pouze jedna.

Při výuce dějepisu jsou preferovány evropské a především české dějiny s důrazem na místní a regionální historii. Největší důraz je kladen na dějiny 19. a 20. století a při výuce jsou využívány různé možnosti exkurzí a tvorba projektů napříč všemi ročníky 2. stupně.

V učebním plánu je struktura tematických okruhů vytvořena dle vzoru uvedeného v RVP. Ke každému tematickému okruhu jsou zároveň vypsány očekávané výstupy žáka. Učební plán dále zahrnuje konkretizované učivo a výstupy žáků, včetně přehlednějšího rozdělení do kapitol a podkapitol a vypsání mezipředmětových vztahů a zařazení do průřezových témat. Vyučovací látka věnující se problematice komunistického Československa a politickým procesům je zařazena pod heslem „politické procesy 50. let, znárodňování průmyslu, kolektivizace zemědělství, pokusy o reformu“, přičemž žák má objasnit únorový převrat a jeho důsledky.

3.1.9 BOLEVECKÁ ZÁKLADNÍ ŠKOLA

Na internetových stránkách Bolevecké základní školy je dostupný pouze ŠVP, který je platný od 1. září 2013.⁸⁰ Tento ŠVP na rozdíl od většiny jiných plzeňských škol nemá žádný motivační název. Tato škola neotevívá pro své žáky žádné třídy s rozšířenou výukou předmětů. Bolevecká základní škola chce podporovat u žáků především rozvoj tělesné zdatnosti, a proto je navýšen počet hodin tělesné výchovy. Kromě toho nabízí též širší nabídku jazykové výuky ve formě volitelných předmětů či doplňkové činnosti. V učebním plánu pro předmět dějepis je pak vyhrazeno celkově sedm vyučovacích hodin. V 6., 7. a 9. třídě jsou to dvě hodiny týdně, v třídě 8. pak pouze jedna hodina. ŠVP obsahuje i učební plány z minulých let, na kterých je poznat, že se hodinová dotace pro předmět dějepis v posledních letech nezměnila.

Při výuce dějepisu je kladen důraz především na dějiny vlastního národa a plzeňského regionu v širších historických souvislostech. Kromě toho se výuka zaměřuje i na dějiny kultury, vědy a techniky, náboženství a přínosů jednotlivých států či civilizací na rozvoj vzdělanosti.

---

⁸⁰ *Školní vzdělávací program Bolevecká ZŠ Plzeň*. [online]. Plzeň: Bolevecká ZŠ Plzeň, 2013. [cit. 2017-06-27]. Dostupné z WWW: <https://www.boleveckazs.cz/admin/upload/bzs_dokumenty/%C5%A0VP_1.9.2013.pdf>.

V učebním plánu je struktura tematických okruhů vytvořena dle vzoru uvedeného v RVP. Ke každému tematickému okruhu je vypsáno probírané učivo kapitoly s určenými výstupy, co by žák měl po absolvování předmětu znát a čemu by měl rozumět. Očekávané výstupy jsou ale pouze doslova převzaty z RVP a více nejsou konkretizovány. V učebním plánu je možné upřesnit a konkretizovat mezipředmětové vztahy a případně učivo zařadit do průřezových témat. V celém učebním plánu je však jediné zařazení do průřezových témat zapsáno u pravěku a dále zůstává tato možnost nevyužita. Vyučovací látka věnující se problematice komunistického Československa a politickým procesům je zařazena pod hesly „Poválečná proměna světa“ či „Vnitřní situace v zemích východního bloku“. V očekávaných výstupech ale není toto téma přímo konkretizováno.

3.1.10 MASARYKOVA ZÁKLADNÍ ŠKOLA

ŠVP Masarykovy základní školy byl aktualizován k 1. září 2016 a nese název „Škola pro Evropu“. ⁸¹ Škola se zaměřuje na posilování znalostí svých žáků v praktickém a technickém směru. Z toho důvodu je na 1. stupni vyučován oproti jiným školám neobvyklý předmět – „Základy robotiky“. Na 2. stupni je s ohledem na zaměření školy posílena časová dotace u předmětu pracovní činnosti. Žáci na 2. stupni si musí povinně rozšířit výuku buďto o předmět „Robotika“ nebo o předmět „Matematický seminář“. Přesto mají všichni žáci pro předmět dějepis v učebním plánu přiděleno shodně celkově osm hodin. Vyučovací hodiny jsou rovnoměrně rozděleny po dvou hodinách na ročník. ⁸²

Při výuce dějepisu je kladen důraz především na dějiny 19. a 20. století a pochopení základních hodnot evropské civilizace. Pochopitelně je brán největší zřetel na vývoj a formování domácí české historie.

V učebním plánu je struktura tematických okruhů vytvořena dle vzoru uvedeného v RVP. Jednotlivé výstupy žáků k jednotlivým tematickým okruhům a kapitolám jsou sice převzaty z RVP, ale jsou více rozepsány a konkretizovány. Pro potřeby dokumentace jsou u výstupů uvedeny i jejich kódy převzaté z RVP. K tematickým okruhům je vypsáno i jejich zařazení do průřezových témat. Vyučovací látka věnující se problematice komunistického

⁸¹ *Školní vzdělávací program Masarykova ZŠ Plzeň – identifikační údaje*. [online]. Plzeň: Masarykova ZŠ Plzeň, 2016. [cit. 2017-06-27]. Dostupné z WWW: < <http://masarykovazs.cz/wp-content/uploads/2015/08/%C5%A0VP-1.-Identifika%C4%8Dn%C3%AD-%C3%BAduje.pdf> >.

⁸² *Školní vzdělávací program Masarykova ZŠ Plzeň – učební plán*. [online]. Plzeň: Masarykova ZŠ Plzeň, 2016. [cit. 2017-06-27]. Dostupné z WWW: < <http://masarykovazs.cz/wp-content/uploads/2015/08/%C5%A0VP-4.-U%C4%8Debn%C3%AD-pl%C3%A1n.pdf> >.

Československa a politickým procesům je zařazena pod heslem „Komunistická diktatura ČSR“, kdy má žák popsat politiku Československa v období studené války.⁸³

3.2 SHRNUÍ

S ohledem ke změnám v RVP k 1. září 2016 prošla většina vytvořených školních vzdělávacích programů základních škol k tomuto datu taktéž aktualizací. Zmíněná změna v RVP se však týkala inkluze, tedy „společného vzdělávání a zahájením procesu nového způsobu podpory vzdělávání dětí, žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami a žáků nadaných“⁸⁴, spočívající především ve změně terminologie v ŠVP, věnující se vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami apod. Největší změna ve spojitosti s vyučováním dějepisu a způsobem výuky politických procesů je případně v úpravě časové dotace či učebních plánů. Až na dvě výjimky prošly ŠVP zkoumaných institucí v roce 2016 aktualizací.

Ze zkoumaných škol jich většina má pro dějepis v učebních plánech vyhrazeno osm vyučovacích hodin, které jsou pravidelně rozloženy do dvou hodin na ročník. Některé školy, jako je např. Bolevecká ZŠ, mají v některých ročnících pro dějepis menší časovou dotaci, avšak s výjimkou 10. ZŠ a 21. ZŠ mají všechny zkoumané školy přiřazeny v 9. ročníku pro předmět dějepis dvě hodiny týdně. Jediné neobvyklé rozdělení hodin ze zkoumaných škol má 10. ZŠ Plzeň.⁸⁵ 10. ZŠ též jako jediná ze zkoumaných škol má pro dějepis u tříd s rozšířenou výukou předmětů rozdílnou časovou dotaci. 1. ZŠ a 22. ZŠ mají zařazeny do výuky předměty, které více rozvíjejí dějepisné znalosti.

Učební plány ve všech zkoumaných ŠVP jsou přehledně zpracovány a poskytují čtenáři všechny důležité informace o vyučované látce a očekávaných výstupech žáků. Většina ŠVP má strukturu učebního plánu vytvořenou dle vzoru uvedeného v RVP. Nej kvalitněji jsou však učební plány zpracovány 34. ZŠ, neboť jsou v nich nejen konkrétně uvedeny vyučovaná témata a vypsány očekávané výstupy, ale podávají informace i o způsobech hodnocení žáka, používaných pomůckách a konkrétních způsobech naplňování klíčových kompetencí apod.

⁸³ Školní vzdělávací program Masarykova ZŠ Plzeň – dějepis. [online]. Plzeň: Masarykova ZŠ Plzeň, 2016. 3 s. [cit. 2017-06-27]. Dostupné z WWW: < <http://masarykovazs.cz/wp-content/uploads/2015/08/%C5%A0VP-5.2.-D%C4%9Bjepis-D-9.-ro%C4%8Dn%C3%ADk.pdf> >.

⁸⁴ <http://digifolio.rvp.cz/view/view.php?id=6433>

⁸⁵ Viz podkapitola 10 ZŠ Plzeň.

4 ZPŮSOB VÝUKY POLITICKÝCH PROCES NA PLZEŇSKÝCH ZŠ

4.1 CÍL PRŮZKUMU

Cílem průzkumu bylo zjistit, jakým způsobem je vyučována na plzeňských základních školách problematika komunistických politických procesů, politických vězňů v Československu, včetně nástupu komunistů k moci a změn ve společnosti. Kromě toho jsem chtěl zkoumat, zda má délka praxe jednotlivých vyučujících vliv na používané učební pomůcky, přiřazení časové dotace danému tématu a zároveň zpracovat další statistické informace. V dotazníku jsem se tedy soustředil na vyučujícími používané metody a formy výuky, vyučovací prostředky a pomůcky, přidělenou časovou dotaci, ale i na zařazení tématu do ŠVP, návaznost na vyučovanou látku nebo propojení s jinými vyučovacími předměty, používané učebnice apod. Též jsem zařadil do průzkumu otázky týkající se aprobace vyučujících, zájmu žáků o dané téma či jejich předchozí znalosti.

Tyto otázky jsem zvolil též z důvodů svých osobních zkušeností. Jako žák základní školy si totiž pamatuji, že jsme danou problematiku příliš neprobírali a v hodinách dějepisu obecně nebylo využíváno didaktických aplikací, prezentací a pracovalo se převážně pouze s učebnicí. Bohužel při studiu na střední škole jsem po rozhovoru s ostatními spolužáky zjistil, že daná problematika nebyla na některých základních školách z časových důvodů nikterak probírána. S ohledem na rodinnou minulost⁸⁶ mě mrzelo, že žáci na některých základních školách nejsou s problematikou tohoto období vůbec obeznámeni.

4.2 METODA PRŮZKUMU

Pro sběr dat jsem se rozhodl využít možnosti vytvoření a použití elektronického dotazníku v on-line platformě Survio. Elektronický dotazník je v současné době hojně využívaným nástrojem pro sběr dat, neboť umožňuje snadné provádění průzkumu mezi větším počtem respondentů. Důležitou výhodou tohoto typu průzkumu je jednoduchá a rychlá distribuce dotazníků a snadné vyplnění pro jednotlivé respondenty. Též na rozdíl od písemných dotazníků probíhá jejich vyhodnocení automaticky, přístup k výsledkům má dotazovatel díky elektronické podobě z jakéhokoliv místa a zároveň jsou tyto výsledky dotazníkovým systémem zpracovány přehledně v tabulkách či grafech. Běžnému tvůrci dotazníku, který nepotřebuje zpracovat data od většího počtu respondentů, navíc

---

⁸⁶ Viz Úvod

nevznikají žádné finanční náklady, neboť je jejich tvorba a sběr v omezeném množství zdarma.

Při tvorbě dotazníku jsem se snažil o co nejuvýstižnější formulaci otázek tak, aby tyto otázky byly pro všechny respondenty snadno pochopitelné a nedocházelo k nedorozumění. Využil jsem otevřených, uzavřených i polozavřených otázek. Zároveň jsem se snažil, aby dotazník nebyl příliš dlouhý a časově náročný, aby dotázané vyučující případně neodradil od jejich vyplnění. Dotazník jsem vypracoval tak, aby jeho vypracování zabralo maximálně deset až patnáct minut. Současně jsem se s ohledem na to, že se jedná o anonymní dotazník, snažil vyhnout osobním dotazům, jakými jsou např. uvedení jména, věku či pohlaví respondenta. Mnou vytvořený dotazník je součástí přílohy diplomové práce.⁸⁷

4.3 VÝBĚR RESPONDENTŮ

Vytvořený dotazník obsahující třináct otázek jsem se snažil rozeslat mezi co nejvíce vyučujících dějepisu na plzeňských školách. Nejdříve jsem ovšem jednal s řediteli jednotlivých škol a až po jejich souhlasu jsem tyto dotazníky zaslal jednotlivým vyučujícím, přičemž pokud na dané škole působilo více vyučujících dějepisu, ozval jsem se jim všem. Ačkoliv jsem takto kontaktoval mnoho učitelů, i přes opakované pokusy o kontakt či následné urgování, obdržel jsem „pouze“ šestnáct zpracovaných dotazníků. Je pochopitelné, že ne všichni vyučující v plzeňských školách byli ochotni odpovědět neznámému dotazovateli na otázky týkající se jejich způsobu výuky. Jiní dotázaní se mi omluvili, že danou problematiku dlouhodobě neučí nebo že ji budou tento školní rok vyučovat poprvé. Též jsem se setkal s negativními odpověďmi, které se týkaly časové zaneprázdněnosti vyučujících. Rovněž má na nižší počet vyplněných dotazníků vliv výběr zkoumaného regionu, neboť jsem se ve výzkumu zaměřil pouze na způsoby výuky na plzeňských základních školách. Navracené dotazníky však byly až na jednu výjimku zcela vyplněny. Pouze jeden dotazovaný vyučující nedokázal určit časovou dotaci výuky zkoumané problematiky a návaznost na vyučovanou látku, neboť se jej, dle jeho slov, ve výuce prolíná celými dějinami 50. let s přesahem do současnosti.

Procentuální vyjádření odpovědí na dané otázky však může být vzhledem k nízkému počtu respondentů zkreslené. Po přepočtu vychází najevo, že jeden respondent totiž

⁸⁷ Viz Textová příloha č. 1: Dotazník

odpovídá 6,3 % z celkového počtu dotazovaných a kvůli tomuto faktoru může i jedna odpověď v některých případech pozměnit výsledek zkoumání, např. vyznění grafů. I přes tuto skutečnost však může tento průzkum poukázat např. na často využívané učební pomůcky, oblíbené učebnicové sady, preferované metody a formy výuky a tedy v souhrnu naznačit, jak se téma komunistických politických procesů na plzeňských základních školách vyučuje.

4.4 ROZBOR JEDNOTLIVÝCH ODPOVĚDÍ

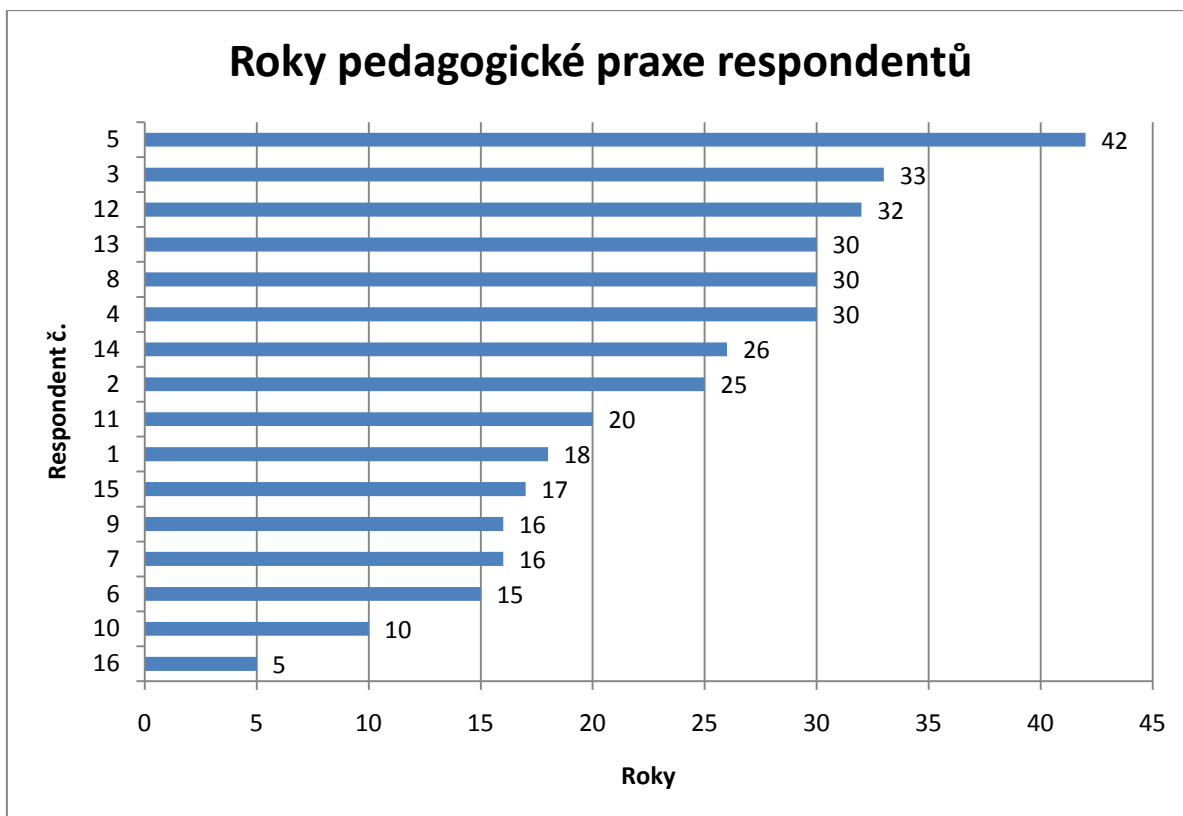
4.4.1 ŠKOLA

Otázka č. 1 se týkala určení škol, na kterých dotazovaní vyučující působí. Vzhledem k anonymní povaze dotazníku, měla sloužit tato otázka pouze jako diagnostický nástroj k mému šetření. Ačkoliv jsem při posílání dotazníků žádal potencionální respondenty o odpověď, zda mi dotazník vyplní či nikoliv, mnohdy mi nepřišla žádná odpověď. Právě zodpovězení otázky č. 1 mi mělo i s ohledem na anonymitu respondentů napovědět, kteří vyučující z jakých škol mi dotazník vyplnili. Rovněž jsem dle odpovědí na tuto otázku přibližně věděl, na které školy a na které vyučující se mám zkusit znovu obrátit s prosbou o vyplnění dotazníků. Ač jsem tak zpočátku nezamýšlel, tak i tato, původně pro dotazníkové šetření nedůležitá otázka, ukázala, že většina vyučujících nechce uvést základní školu, na které působí. Pouze pět vyučujících z celkových šestnácti dotazovaných upřesnilo školu, zbytek uvedl pouze pojem „základní škola“.

4.4.2 DÉLKA PRAXE

Otázka č. 2 měla zjistit, kolik let vykonávají oslovení vyučující pedagogickou praxi. Chtěl jsem porovnat, zda délka praxe vyučujících má nějaký vliv na používané metody, pomůcky, formy práce či časovou dotaci této problematiky. Délka pedagogické praxe oslovených vyučujících se pohybovala v rozmezí od pěti do čtyřiceti dvou let, přičemž průměrná délka praxe je 22,8 let. Devět z respondentů, tedy více jak polovina z celkového počtu, vyučuje déle jak dvacet let. Pouze jediný z respondentů vyučuje méně jak deset let a taktéž jediný respondent vyučuje více jak čtyřicet let. Během dotazníkového šetření jsem se rovněž zaměřil na to, zda tito dva vyučující s největším rozdílem odučených let, mají výrazné rozdíly v některých sledovaných odpovědích.

Graf č. 1 – Délka pedagogické praxe⁸⁸

4.4.3 APROBACE

Otázka č. 3 zjišťovala, zda je oslovený respondent aprobovaný vyučující dějepisu nebo zda, ať už z nedostatku vyučujících na škole či nenaplnění vlastního úvazku, vyučuje dějepis i bez splněné aprobace. Až 74 % začínajících vyučujících totiž musí ze zmíněných důvodů vyučovat předměty, na které aprobaci nemají.⁸⁹ Odpovědi k otázce č. 2 však ukázaly, že z dotázaných vyučujících není nikdo začínající pedagog a všichni respondenti u otázky č. 3 odpověděli, že jsou aprobovanými učiteli. Pro žáky, jejich rodiče i školu je pochopitelně správné, že předměty vyučují pedagogové, kteří mají na jednotlivé předměty aprobaci a nejsou odborníky na danou problematiku pouze vědomostmi, nýbrž jsou vybaveni i didakticky. Neznamená to však, že neaprobovaný pedagog vyučovanou látku neovládá a je špatným vyučujícím. S ohledem na průzkum by ale bylo zajímavé porovnat, zda neaprobovaný vyučující v hodinách s danou problematikou využívá více či méně metod a forem, vyučovacích prostředků, pomůcek, nežli aprobovaný vyučující nebo zda dané problematice přiřadí jinou časovou dotaci. Z tohoto úhlu pohledu bohužel nelze výsledky porovnat.

⁸⁸ Graf autor.

⁸⁹ PRŮCHA, Jan. *Moderní pedagogika: [věda o edukačních procesech]*. Praha: Portál, 1997, str. 209.

4.4.4 UČEBNICE

Učebnicím a jejich využívání ve výuce se věnovala otázka č. 4. Učebnice neodmyslitelně patří ke školnímu vzdělávání, neboť podávají čtenářům různými formami důležité informace a zároveň slouží i jako didaktický prostředek a začínající vyučující pomocí ní může lépe odhadnout rozsah požadovaného učiva a časovou náročnost. Této problematice jsem se věnoval již v předchozí kapitole,⁹⁰ kde jsem vybrané učebnice analyzoval. S rozvíjející se technologií však mohou být v hodinách využity nové přístupy ke vzdělání. Na jedné škole též mohou dle mých zkušeností vyučující využívat, nebo mít alespoň k dispozici více učebnic od různých nakladatelství.

Respondenti u čtvrté otázky měli zodpovědět, zda v hodinách nadále využívají učebnice a v případě kladné odpovědi uvést, jaké sady učebnic na škole používají. Stejně jako u předchozí otázky všech šestnáct pedagogů odpovědělo, že při výuce učebnice používají. Z množství dostupných učebnic jsou dle respondentů na jejich školách celkově využívány pouze čtyři sady učebnic. Zároveň na jedné škole byly využívány současně dvě učebnice od dvou různých nakladatelství, a to od SPN a Dialog.

Nejčastěji využívanou sadou učebnic byla sada od SPN, kterou používá osm z dotázaných pedagogů. Další oblíbená sada je od jiného populárního nakladatelství Fraus. Učebnice od tohoto nakladatelství využívá sedm z dotázaných. Jeden z oslovených vyučujících používá učebnici od nakladatelství Prodos a též jeden z oslovených pedagogů využívá učebnici od Dialogu.

Otázka č. 4

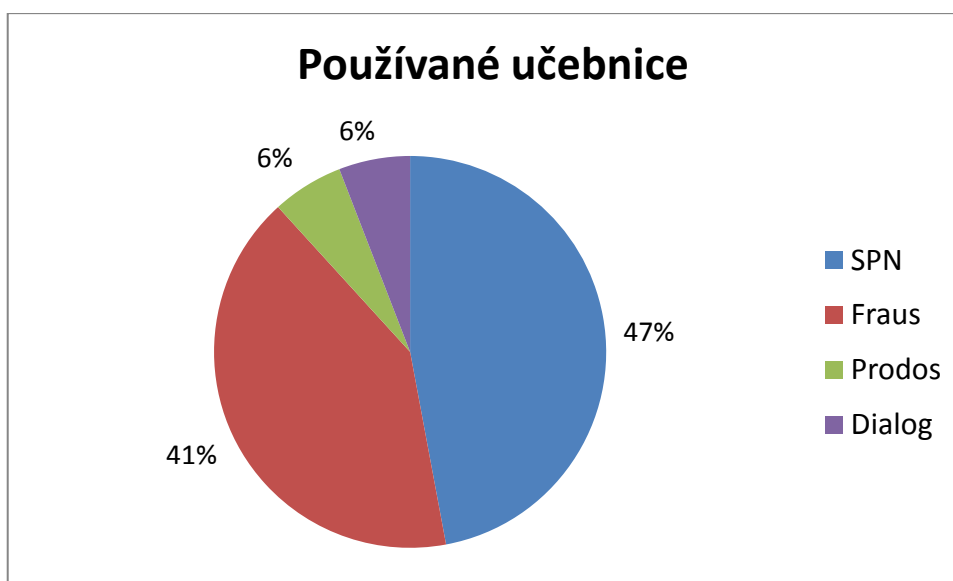
Používáte při výuce dějepisu učebnici? Pokud ano – jakou?

Možnost	Počet odpovědí
SPN	8
Fraus	7
Prodos	1
Dialog	1

Tabulka č. 2 – Otázka č. 4⁹¹

⁹⁰ Viz kapitola *Analýza učebnice*.

⁹¹ Tabulka autor.

Graf č. 2 – Používané učebnice⁹²

4.4.5 PRACOVNÍ SEŠITY

S učebnicemi se částečně pojí i otázka č. 5, ve které jsem zjišťoval, zda vyučující používají ve svých hodinách pracovní sešity dodávané k jednotlivým sadám učebnic. Pracovní sešit pomáhá žákům fixovat vědomosti, nabízí didaktické aplikace, na které není v učebnicích místo, zadává dodatečné úkoly, umožňuje více pracovat s učebnicí apod. Výhodou pracovních sešitů je, že jsou žáci při práci s nimi aktivizováni více než při práci s učebnicí. Pro výuku však není využívání pracovních sešitů nezbytností, neboť vyučující si může pochopitelně různé didaktické aplikace, pracovní listy a další edukační, fixační či diagnostické nástroje vytvořit sám a následně je v hodinách používat. Přesto mohou pracovní sešity i zkušeným pedagogům nabídnout inspiraci. Podle mého názoru je možné v hodinách dějepisu pracovat částečně i s některými pracovními sešity, které nejsou od stejného nakladatele jako ve třídě využívané učebnice. Domnívám se však, že vyučující, kteří pracovní sešity používají, pracují zároveň i s učebnicí od stejného nakladatele.

Z dotázaných vyučujících jich sedm používá pracovní sešity při výuce, což není ani polovina z respondentů.

⁹² Graf autor.

Otázka č. 5

Používáte při výuce dějepisu pracovní sešit? Pokud ano – jaký?

Možnosti	Počet
Ano	7
Ne	9

Tabulka č. 3 – Otázka č. 5⁹³

Graf č. 3 – Využívání pracovní sešitu⁹⁴

Dle očekávání každý z těchto vyučujících pracuje v hodinách pouze s pracovními sešity, které patří k uvedeným učebnicím z předchozí otázky. Nejčastěji používaný pracovní sešit je od nakladatelství Fraus, který uvedli čtyři respondenti. Dva vyučující používají pracovní sešit od SPN a jeden využívá pracovní sešit od nakladatelství Prodos. S ohledem na zkoumání způsobu výuky dvou vyučujících s největším rozdílem doby pedagogické praxe lze uvést, že oba pracovní sešity používají a není mezi nimi v tomto ohledu rozdíl.

Možnost	Počet odpovědí
SPN	2
Fraus	4
Prodos	1

Tabulka č. 4 – Používané pracovní sešity⁹⁵

⁹³ Tabulka autor.

⁹⁴ Graf autor.

⁹⁵ Tabulka autor.

Graf č. 4 – Používané pracovní sešity⁹⁶

Nakladatelství	Počet vyučujících používající učebnici	Počet vyučujících používající PS
SPN	8	2
Fraus	7	4
Dialog	1	0
Prodos	1	1

Tabulka č. 5 – Přehled používaných učebnic a PS⁹⁷

4.4.6 ČASOVÁ DOTACE

Otázka č. 6 se týká časové dotace výuky tématu únorového převratu, změn ve společnosti a tím i tématu politických procesů. Jak jsem zmínil výše, jeden z vyučujících používající učebnici od nakladatelství Fraus nedokázal časovou dotaci na tuto problematiku určit, a proto jej musím z této části dotazníkového šetření vyřadit. Též někteří vyučující nedokázali přesně uvést počet hodin a zadali přibližné časové rozmezí (např. čtyři až pět hodin). Je to pochopitelné, neboť s každou třídou se pracuje odlišně, mohou se objevit okolnosti, které výuku pozdrží, změní se ŠVP, možnosti výuky, doplňkové materiály atd. Abych nemusel pracovat s rozmezím dvou hodin, vybral jsem pro šetření vždy tu vyšší hodnotu. Časová dotace byla u jednotlivých vyučujících velmi rozdílná. Zatímco jeden z dotázaných pedagogů věnuje této problematice pouze jednu vyučovací hodinu, jiný až hodin šest. V průměru vyučující věnují tomuto tématu 3,3 vyučovací hodiny. Více jak polovina dotázaných vyučuje toto téma maximálně tři hodiny. Tři vyučovací hodiny je taktéž nejčastěji zvolená možnost na zadanou otázku.

⁹⁶ Graf autor.

⁹⁷ Tabulka autor.

Graf č. 5 – Počet hodin věnovaných tématu jednotlivými respondenty⁹⁸

Otázka č. 6

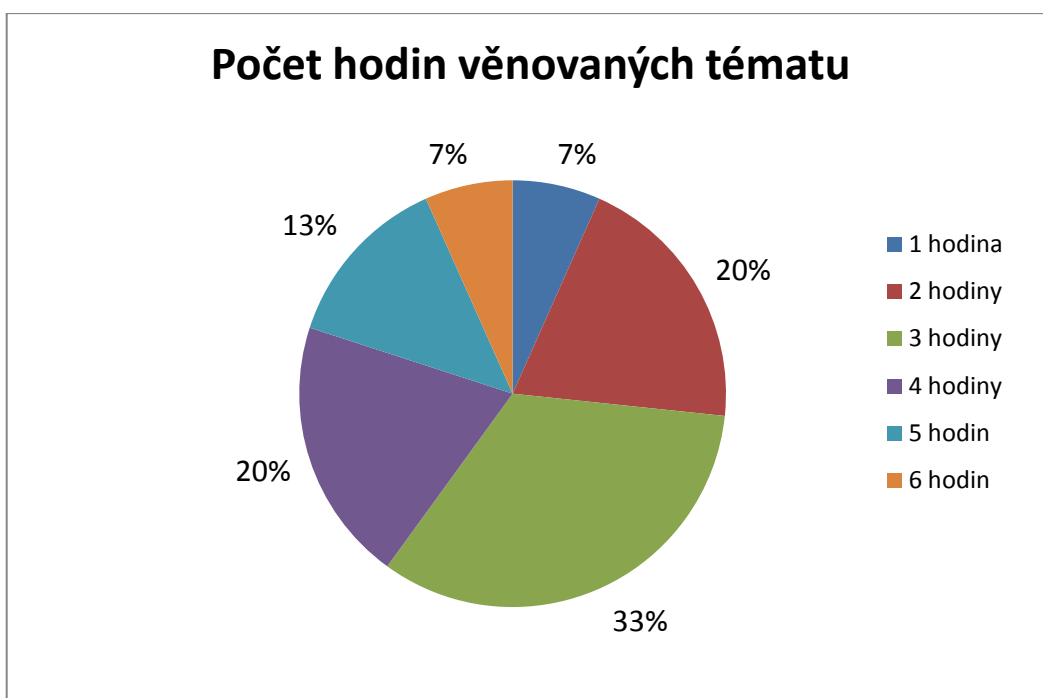
Kolik vyučovacích hodin věnujete učivu o únorovém převratu, změnách ve společnosti a tedy i tématu politických procesů?

Možnost	Počet odpovědí
1 hodina	1
2 hodiny	3
3 hodiny	5
4 hodiny	3
5 hodin	2
6 hodin	1

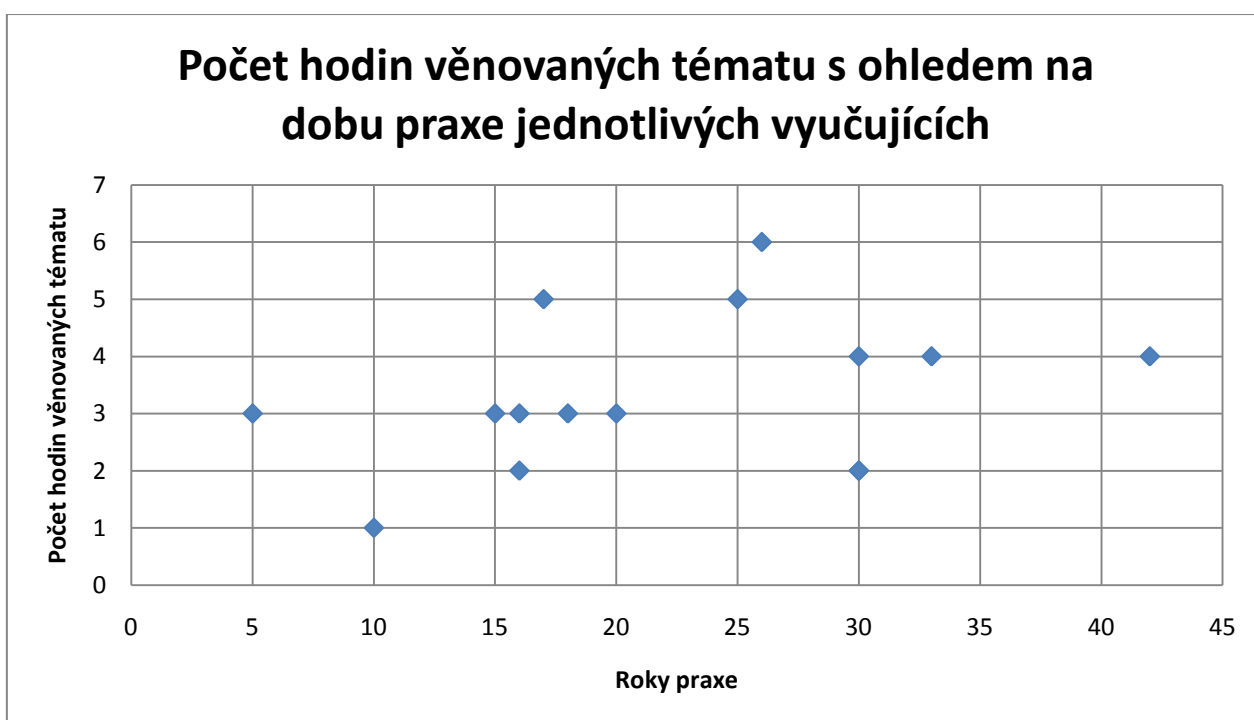
Tabulka č. 6 – Otázka č. 6⁹⁹

⁹⁸ Graf autor.

⁹⁹ Tabulka autor.

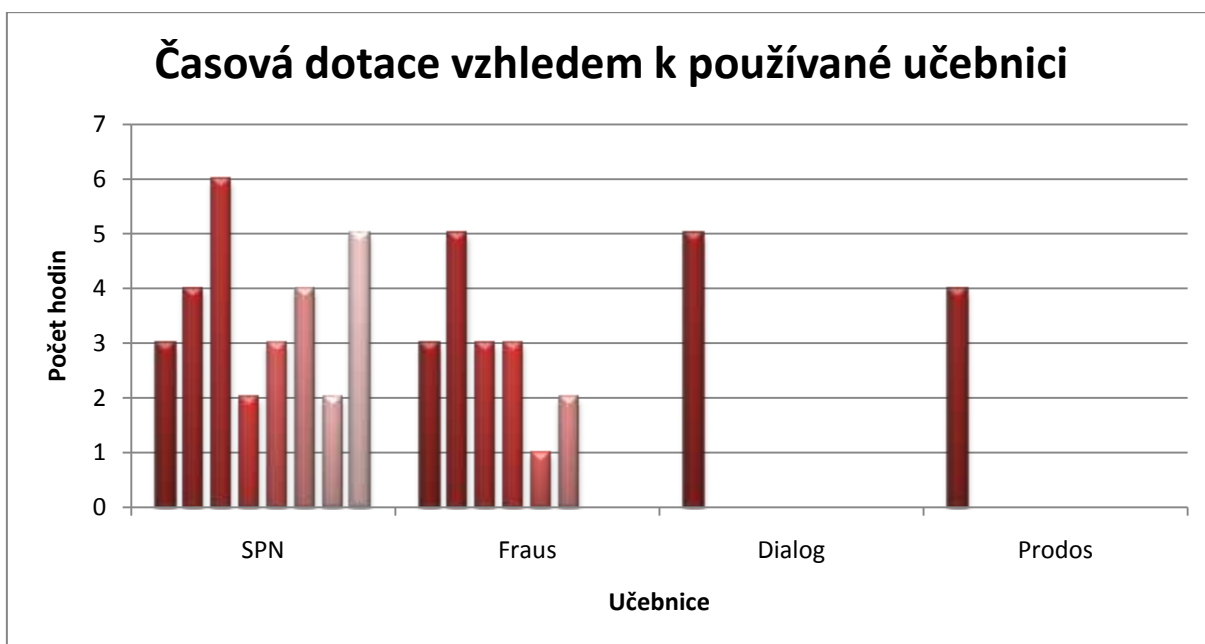
Graf č. 6 – Počet hodin věnovaných tématu¹⁰⁰

Při porovnání získaných dat s délkou pedagogických praxí jednotlivých vyučujících vychází najevo, že délka praxe nemá zjevný vliv na počet hodin věnovaných této látce.

Graf č. 7 - Počet hodin věnovaných tématu s ohledem na dobu praxe jednotlivých vyučujících¹⁰¹¹⁰⁰ Graf autor.¹⁰¹ Graf autor.

Dokládá to např. zjištění, že vyučující, který věnuje výuce této problematice nejvíce času, pracuje jako pedagog přibližně stejně dlouho dobu jako učitelé, kteří uvedli časovou dotaci v jiném rozmezí

Při porovnání dat s používanými učebnicemi však vyjde najevo jiná skutečnost. Pět ze šesti vyučujících, kteří používají učebnice od nakladatelství Fraus, věnují výuce tohoto tématu maximálně tři vyučovací hodiny. Zbývající vyučující pak věnuje této problematice pět hodin. Takto zvolený počet hodin může být dán stručnou rozpracovaností kapitol a podkapitol v učebnici od nakladatelství Fraus, což jsem zmínil v předchozí části mé diplomové práce věnující se analýze učebnic. Naopak polovina vyučujících, kteří pracují s učebnicí od SPN, uvedli časovou dotaci na toto téma alespoň čtyři hodiny. Jestliže vyučující pracuje v hodinách především s učebnicí a pokud různé didaktické aplikace, učební pomůcky atd. využívá v menší míře, bude mít tato skutečnost vliv na časovou dotaci.

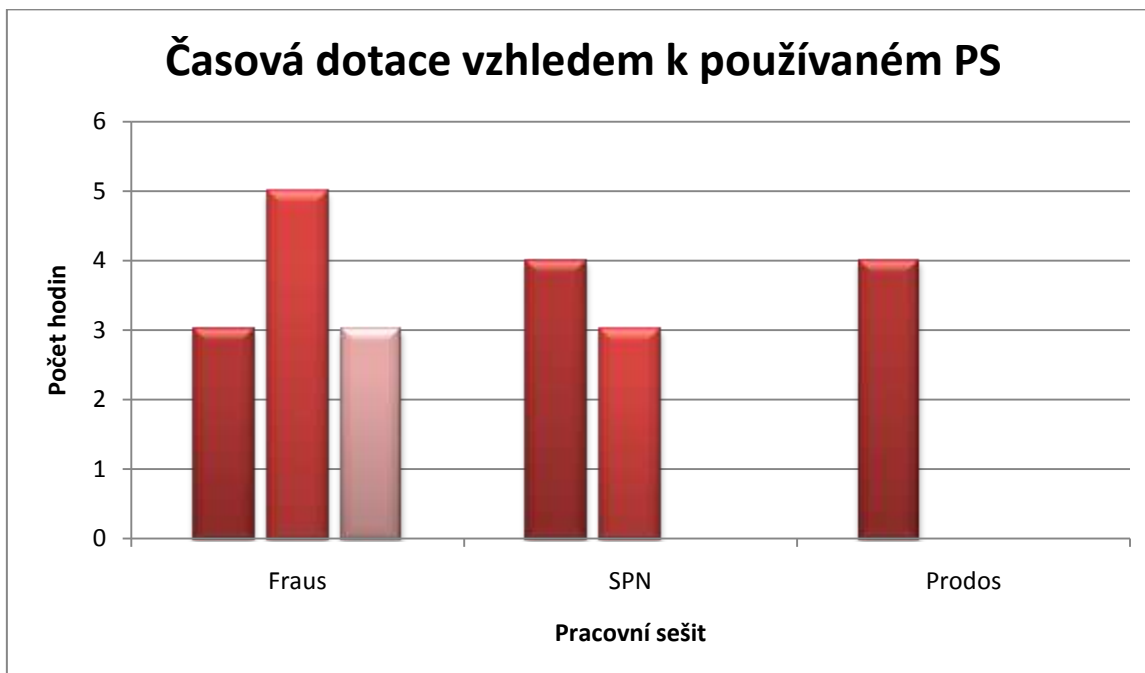
Graf č. 8 – Časová dotace vzhledem k používané učebnici¹⁰²

Vliv má též využívání pracovních sešitů. Každý vyučující používající pracovní sešit věnuje této problematice alespoň tři vyučovací hodiny. Dříve zmíněný respondent, který věnuje výuce tohoto tématu pouhou jednu hodinu, nejenom že pracuje s učebnicí

¹⁰² Graf autor.

od nakladatelství Fraus, ale též nevyužívá pracovní sešitu. Hodinová dotace se u dvou sledovaných vyučujících liší pouze o jednu hodinu.

Graf č. 9 – Časová dotace vzhledem k používanému PS¹⁰³

4.4.7 NÁVAZNOST

Otázka č. 7 se zabývá látkou, která tématu únorového převratu, politických procesů atd. předcházela a učivem, které na toto téma navazuje. Bohužel jeden respondent nedokázal na tuto otázku odpovědět. Tento vyučující uvedl, že předcházející i navazující látka je „dle časového plánu“. Je to zároveň ten, který u předcházející otázky nedokázal určit počet hodin věnovaných tomuto tématu. Odpovědi ostatních jsou vcelku podobné. Všichni respondenti, vyjma třech, uvedli, že učební látka, na které učivo o politických procesech, změnách ve společnosti atd. navazuje, je poválečné Československo a situace v něm. Zbylí tři vyučující se zaměřují na poválečné změny a situaci po druhé světové válce z obecného hlediska.

Obdobná situace je i s látkou, s níž vyučující pokračují ve výuce. Kromě dvou respondentů, kteří se zaměřují na výuku bipolárního světa a studené války, se zbývající vyučující věnují životu v komunistickém Československu, situaci v 60. letech a pražskému jaru společně s invazí vojsk Varšavské smlouvy.

¹⁰³ Graf autor.

4.4.8 UČEBNÍ POMŮCKY

U otázky č. 8 uváděli respondenti, jaké učební pomůcky používají při výuce o politických procesech a tématech s touto látkou spojenými. Z této části šetření jsem vyřadil učebnice a pracovní sešity, ačkoliv jsou učebními pomůckami, neboť se jim věnovaly předchozí otázky. Dotázaní měli k dispozici deset určených možností a pochopitelně jich mohli vybrat více. Jednalo se o literaturu, ať už biografii osobností, beletrii, deníky, různé dobové prameny apod., dále o videozáznamy (např. záznam ze soudního přelíčení s Miladou Horákovou), audio záznamy (projevy, písničky), dokumentární filmy, hrané filmy, fotografie, statistické údaje (tabulky, grafy, schémata apod.), internet, dobový i současný tisk. Zároveň byla v dotazníku respondentům udělena možnost vypsát učební pomůcky, které v hodinách používají, a které nebyly v dotazníku přímo uvedeny.

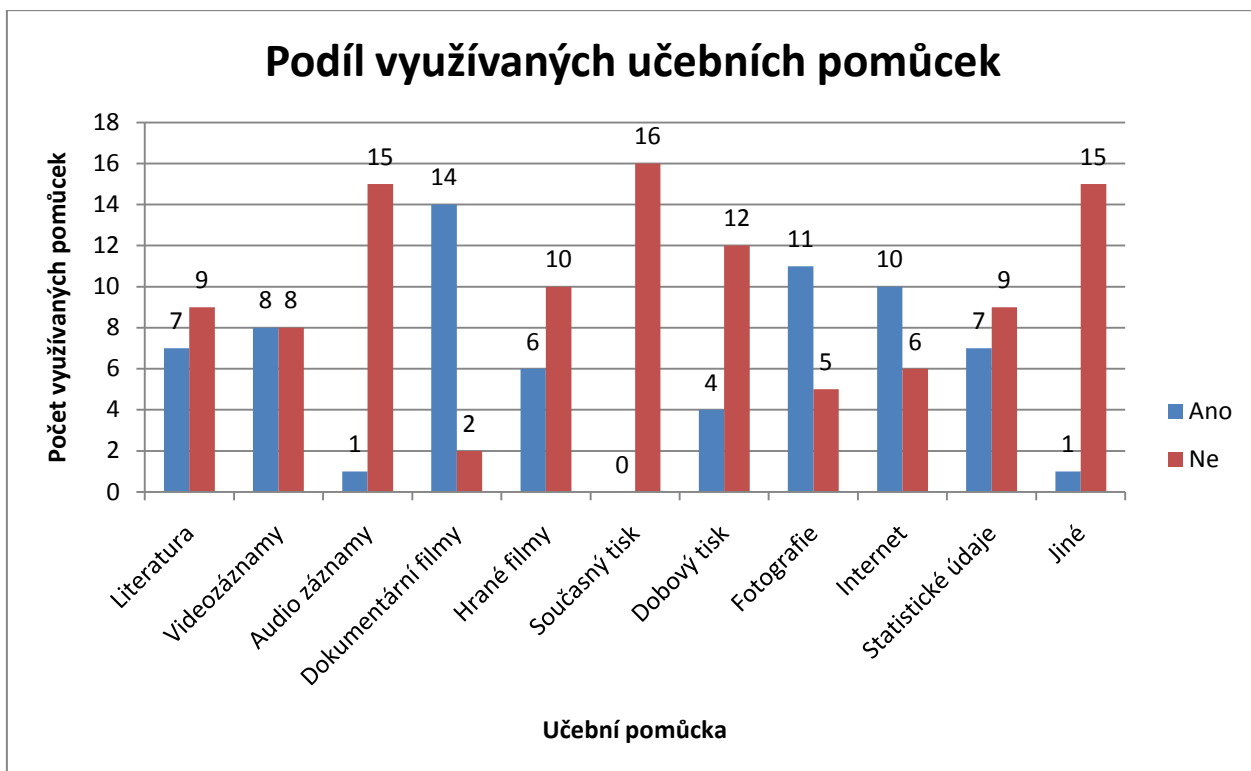
Otázka č. 8

Při výuce problematiky politických procesů využíváte:

Učební pomůcka	Používání		Podíl
	Ano	Ne	
Literatura	7	9	43,8 %
Videozáznamy	8	8	50 %
Audio záznamy	1	15	6,3 %
Dokumentární filmy	14	2	87,5 %
Hrané filmy	6	10	37,5 %
Současný tisk	0	16	0 %
Dobový tisk	4	12	25 %
Fotografie	11	5	68,8 %
Internet	10	6	62,5 %
Statistické údaje	7	9	43,8 %
Jiné	1	15	12,5 %

Tabulka č. 7 – Otázka č. 8¹⁰⁴

¹⁰⁴ Tabulka autor.

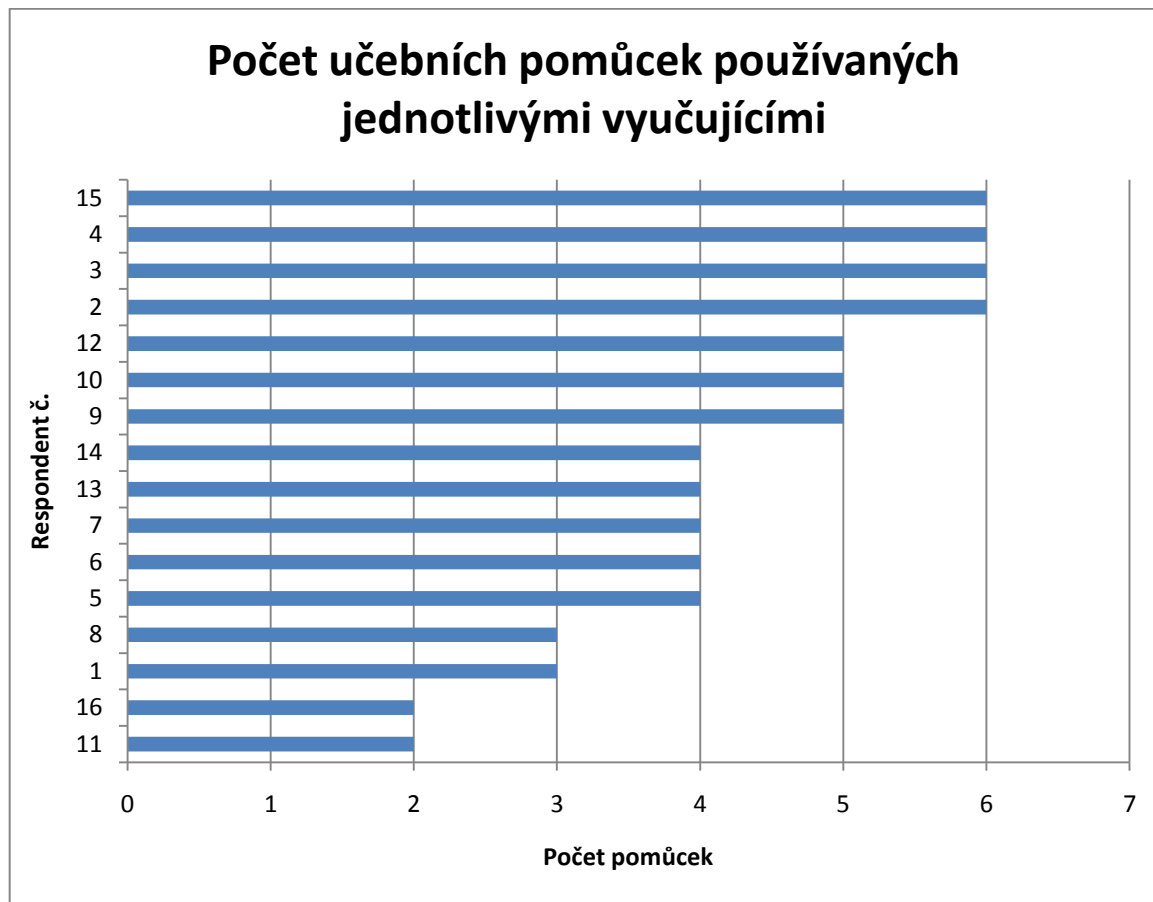
Graf č. 10 – Podíl využívaných učebních pomůcek¹⁰⁵

Nejvyšší počet vyučujících označilo možnost využívání dokumentárního filmu. Jednalo se o čtrnáct respondentů, což je 87,5 % z celkového počtu dotazovaných. Naopak nikdo z vyučujících nepoužívá ve výuce současný tisk, ve kterém i dnes můžeme nalézt připomínky a komentáře k politickým procesům (např. kauza s komunistickou poslankyní Martou Semelovou, která zpochybnila vynucenost výpovědi Milady Horákové během procesu). Druhou nejčastěji zvolenou pomůckou při vyučování byly fotografie. Ty vybralo jedenáct respondentů, což představuje 68,8 % z celkového počtu dotazovaných. Další nejčastěji zvolenou pomůckou byl internet, který používá při výuce tohoto tématu deset vyučujících, což činí 62,5 % respondentů. Následuje používání videozáznamů, které uvedlo osm dotazovaných, což je přesně 50 % z celkového počtu. Používání literatury a statistických údajů v hodinách uvedlo shodně sedm vyučujících, což tvoří 43,8 %. Šest vyučujících využívá při výuce ukázky z hraných filmů, tedy 37,5 % respondentů. S dobovým tiskem pracují pouze čtyři pedagogové, což tvoří 25 % z celkového počtu dotazovaných. Jeden z vyučujících využívá v hodinách i audio záznamy. Dle procentuální propočtu uvedeného v podkapitole, zabývající se výběrem respondentů, využívá tedy audio záznamy 6,3 % dotazovaných z celkového počtu. Možnosti vypsát i další,

¹⁰⁵ Graf autor.

v dotazníku neuváděné pomůcky, využili dva vyučující. Po analýze odpovědí však vyšlo najevo, že jeden z respondentů zařadil využívání internetového portálu Moderní dějiny do této kategorie „jiné“, ačkoliv je využívání internetu zahrnuto již v dotazníku a zmíněný vyučující i tuto možnost v dotazníku vybral. Z tohoto důvodu jsem zmíněnou odpověď ze statistiky vyřadil. Druhý respondent používá materiály od neziskové organizace POST BELLUM. Stejně tedy jako u audio záznamů, uvedl využívání jiných učebních pomůcek pouze jeden respondent.

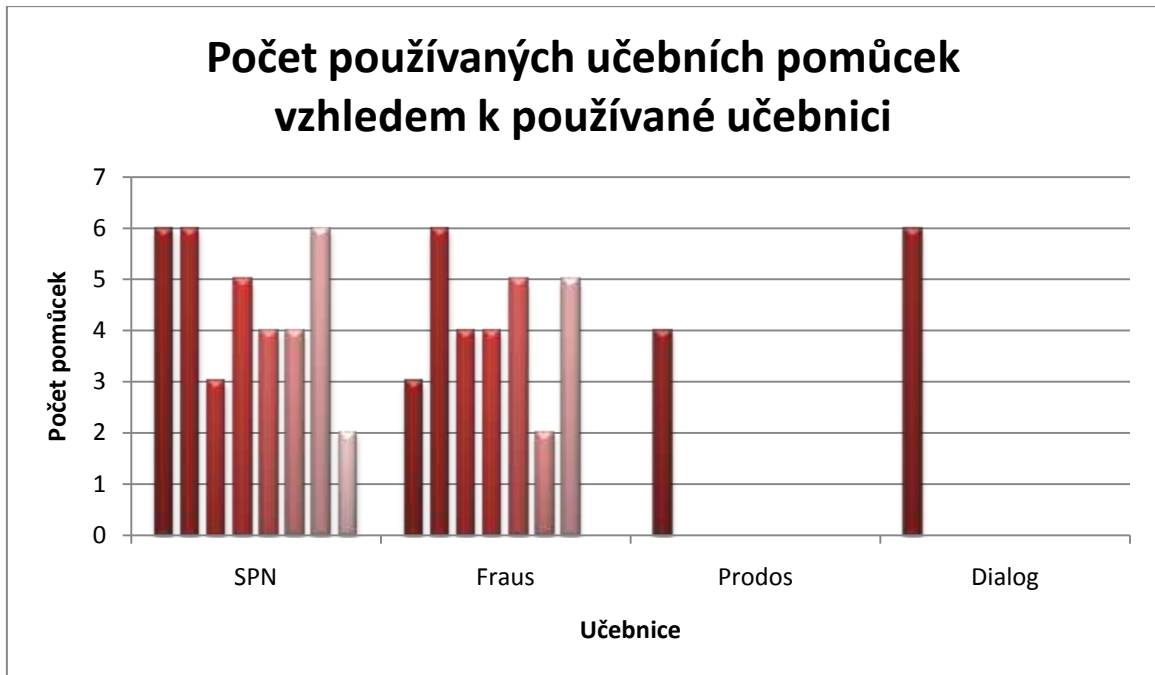
Ačkoliv téma politických procesů není v učebnicích mnohdy podrobněji rozpracováno, dle zjištěných údajů je při výuce oslovenými pedagogy využíváno poměrně velké množství učebních pomůcek. Průměrně se jedná o 4,3 pomůcky na jednoho vyučujícího. S výjimkou současného tisku byla alespoň jednou uvedena každá učební pomůcka. Nejvíce používaných různorodých pomůcek jedním vyučujícím bylo šest a to ve třech případech. Naopak jeden vyučující použil „pouze“ dvě z nabízených pomůcek. Jedná se o pedagoga s nejnižší délkou praxe. Z oslovených vyučujících jich největší část využívá při výuce tohoto tématu čtyři učební pomůcky. Mezi tyto vyučující se řadí i pedagog s nejdelší dobou praxe.

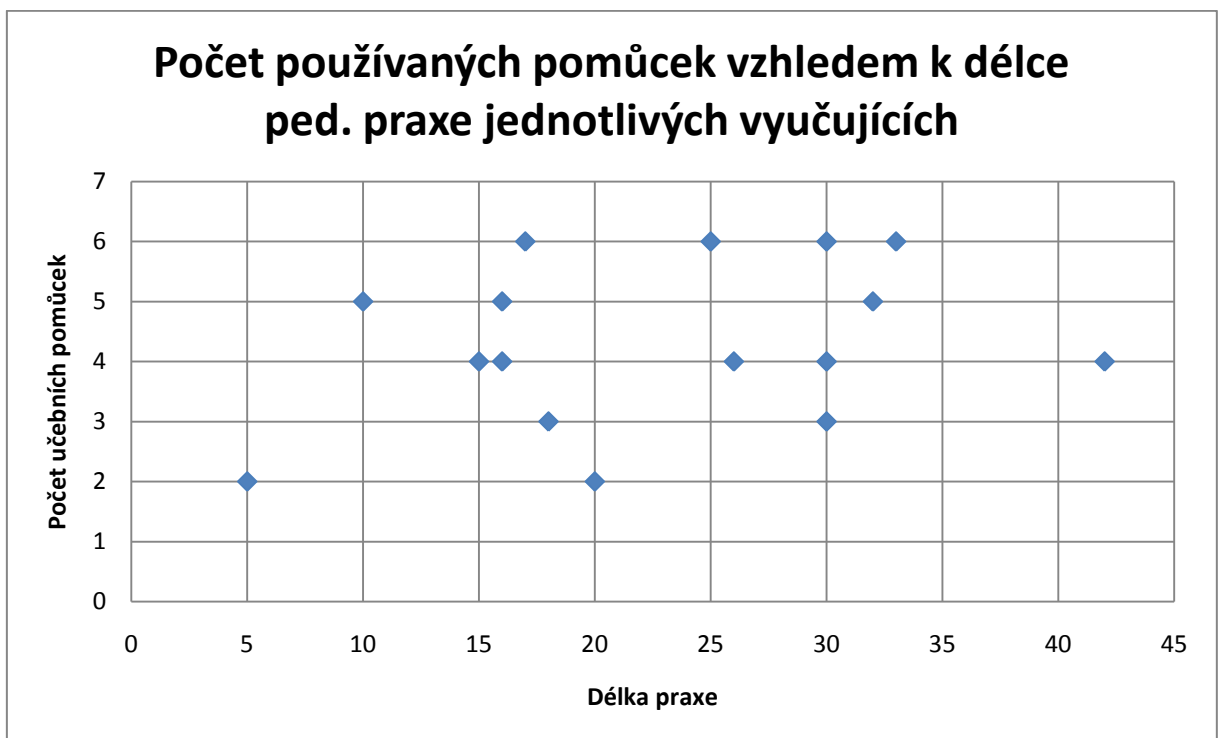
Graf č. 11 – Počet učebních pomůcek používaných jednotlivými vyučujícími¹⁰⁶

Při porovnání délky pedagogické praxe jednotlivých vyučujících s počtem jimi používaných učebních pomůcek je zřejmé, že délka praxe nemá vliv na množství těchto využívaných pomůcek. Stejně tak nemá zjevný vliv ani výběr učebnice nebo používání pracovních sešitů. Též časová dotace nesouvisí s výběrem a množstvím používaných pomůcek. Na výběr a množství učebních pomůcek má tedy vliv didaktická osobnost učitele, jeho styl výuky a možnosti školy, na které vyučující působí.

¹⁰⁶ Graf autor.

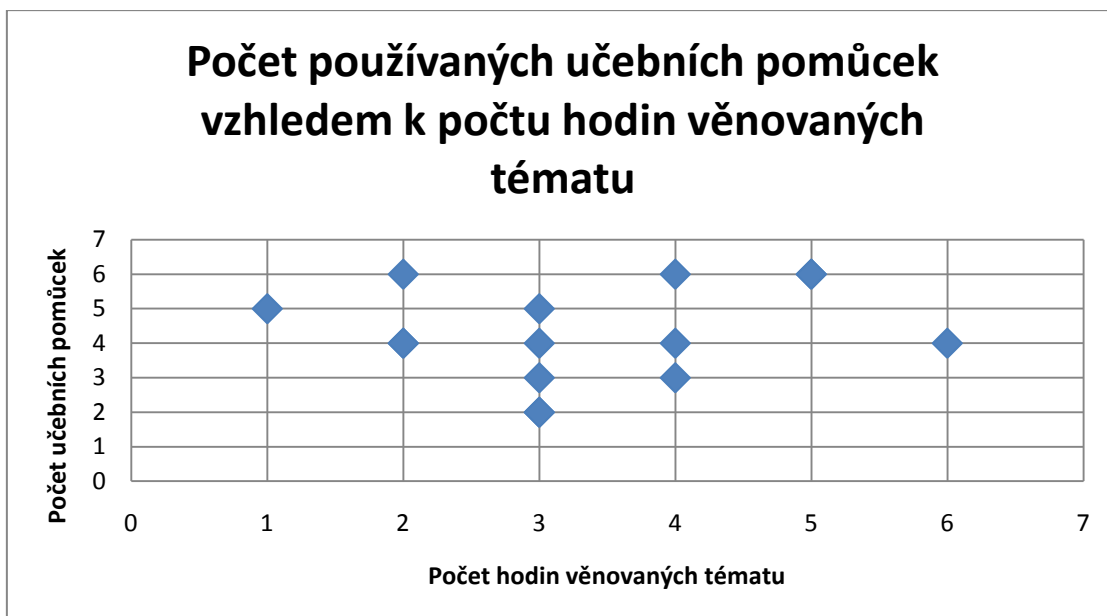
Graf č. 12 – Počet používaných učebních pomůcek vzhledem k používané učebnici¹⁰⁷

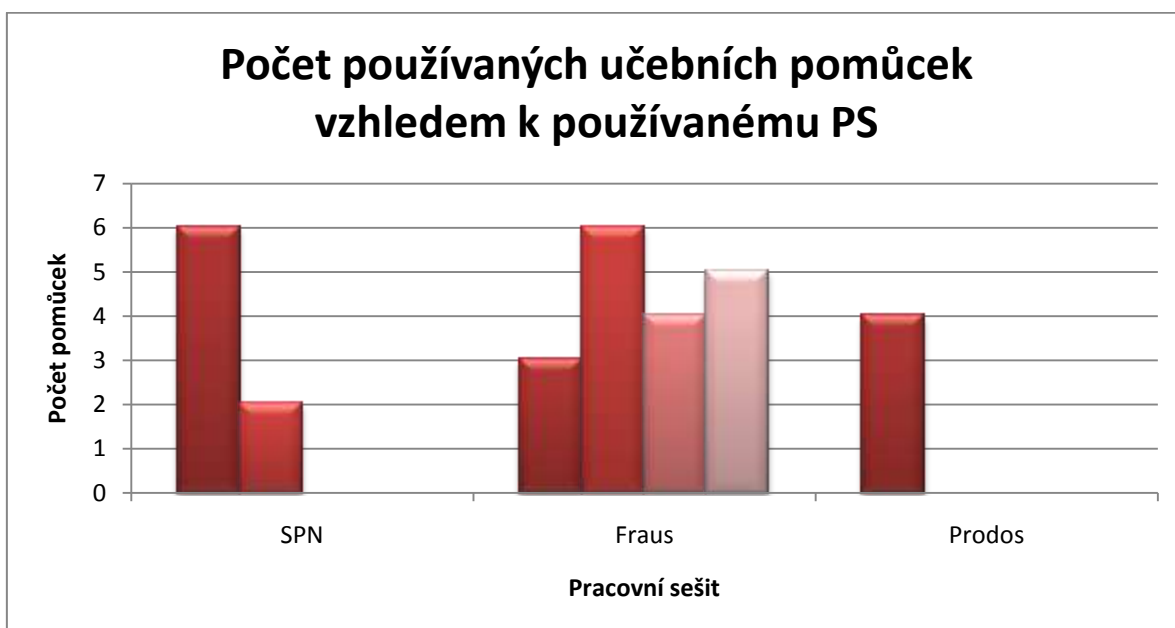
Graf č. 13 – počet používaných pomůcek vzhledem k délce ped. praxe jednotlivých vyučujících¹⁰⁸

¹⁰⁷ Graf autor.

¹⁰⁸ Graf autor.

Graf č. 14 – Počet používaných učebních pomůcek vzhledem k počtu hodin věnovaných tématu¹⁰⁹

Graf č. 15 – Počet používaných učebních pomůcek vzhledem k používanému PS¹¹⁰

4.4.9 METODY A FORMY VÝUKY

Otázka č. 9 byla velmi podobná předešlé. Tentokrát ale respondenti uváděli, které z uvedených metod a forem výuky používají při probírání problematiky politických procesů a témat s touto látkou spojených. Opět mohli dotazovaní vybírat z předem určených možností. Pochopitelně i v případě používání jiných metod a forem, které nejsou v dotazníku přímo uvedeny, mohli uvést svoji vlastní. V dotazníku bylo nabídnuto několik

¹⁰⁹ Graf autor.

¹¹⁰ Graf autor.

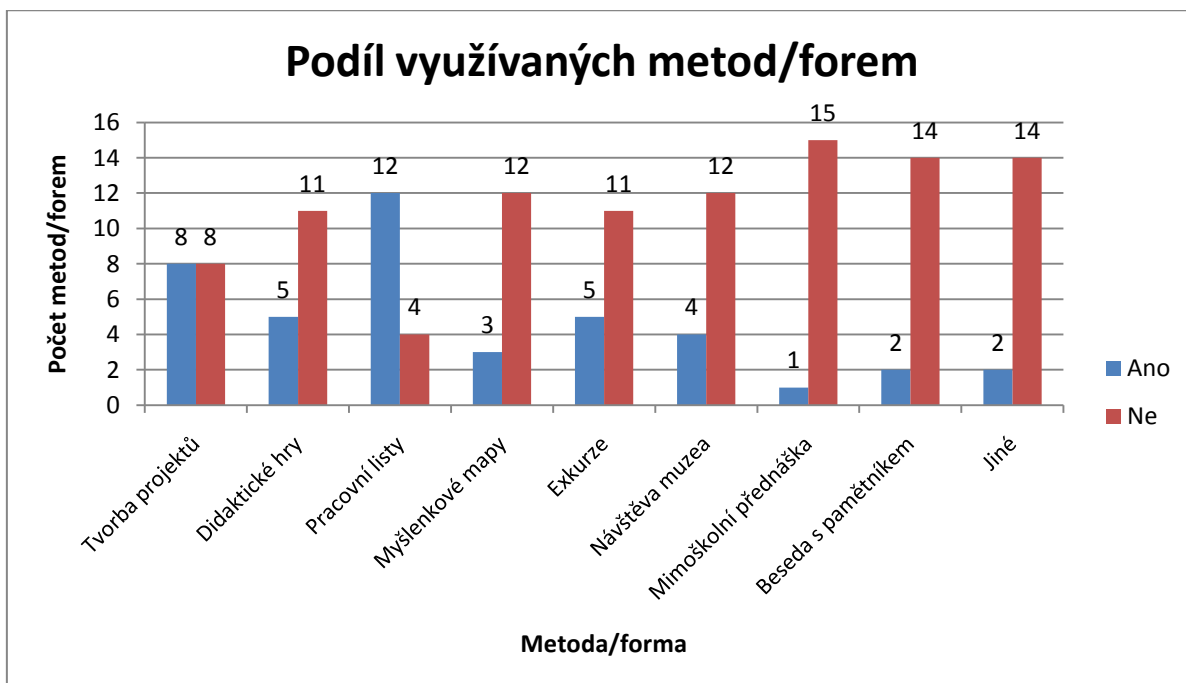
možností: vypracování projektů, používání didaktických her (křížovky, přesmyčky atd.), práce s pracovními listy, tvorba myšlenkových map, využití exkurze, návštěva muzea, uspořádání besedy s pamětníkem a přednáška mimo školu (např. od některé z organizací věnující se dané problematice).

Otázka č. 9

Při výuce tohoto tématu zahrnujete do hodin:

Metoda/forma	Používání		Podíl
	Ano	Ne	
Tvorba projektů	8	8	50 %
Didaktické hry	5	11	31,3 %
Pracovní listy	12	4	75 %
Myšlenkové mapy	3	12	18,8 %
Exkurze	5	11	31,3 %
Návštěva muzea	4	12	25 %
Mimoškolní přednáška	1	15	6,3 %
Beseda s pamětníkem	2	14	12,5 %
Jiné	2	14	12,5 %

Tabulka č. 8 – Otázka č. 9¹¹¹

Graf č. 16 – Podíl využívaných metod/forem¹¹²

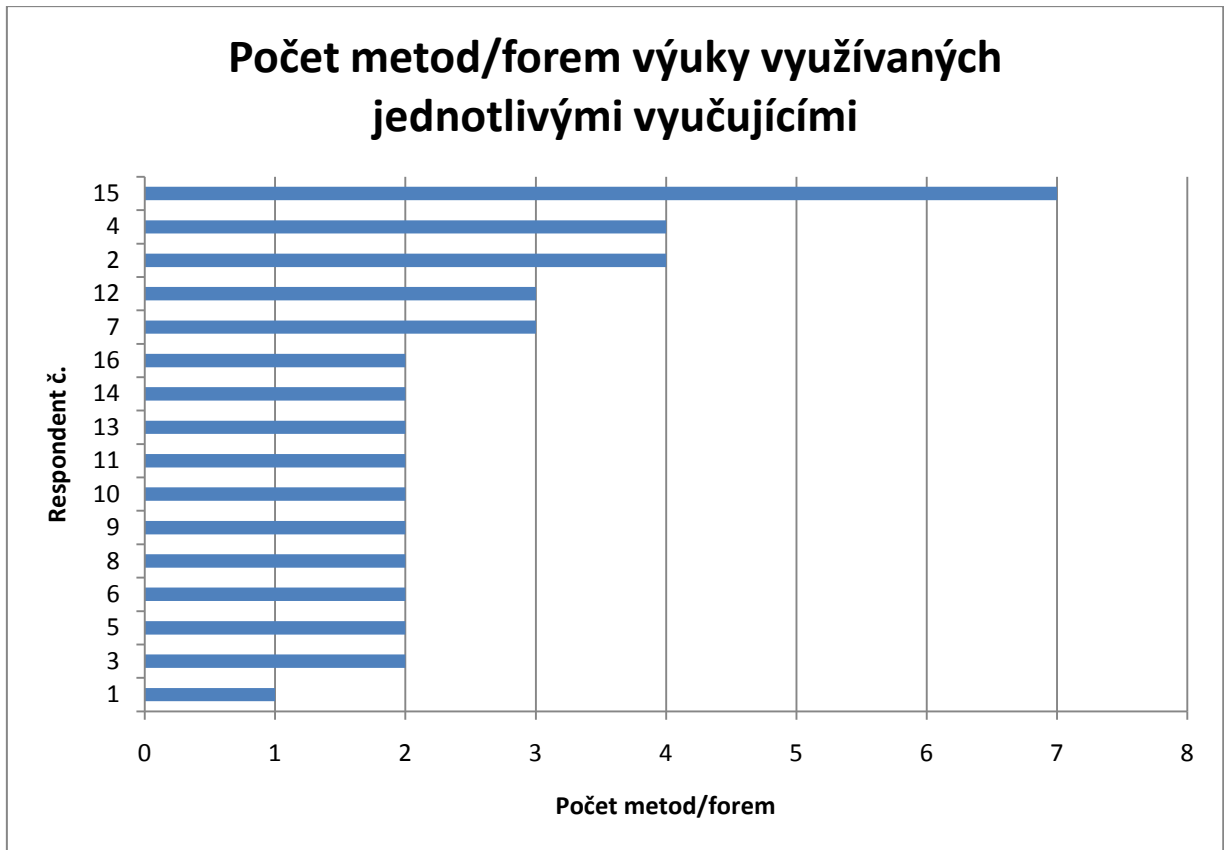
¹¹¹ Tabulka autor.

¹¹² Graf autor.

Nejčastěji využívanou metodou či formou výuky mezi oslovenými je práce s pracovními listy. Tuto možnost zvolilo dvanáct respondentů, tedy 75 % ze všech dotazovaných. Druhou nejčastěji vybranou možností bylo vypracovávání projektů, což uvedlo 50 % dotazovaných, tedy osm respondentů. Žádnou ze zbývajících možností už nadpoloviční většina nevybrala. Do výuky zařazuje didaktické hry pět vyučujících, tedy 31,3 % respondentů. Stejný počet vyučujících využívá při výuce exkurze. Muzea se svými žáky při výuce tohoto tématu navštěvují čtyři respondenti. Jedná se o 25 %. Tři vyučující, tedy 18,8 % dotazovaných, tvoří při hodinách k tomuto tématu myšlenkové mapy pro lepší fixaci a upřesnění pojmů. Možnost využití besedy s pamětníky uvedli dva respondenti, což je 12,5 %. Jeden vyučující se zúčastní v rámci výuky tohoto tématu se svými žáky i mimoškolní přednášky. Dle výše zmíněného přepočtu se tedy jedná o 6,3 % z dotázaných. Možnosti vypsát některou neuvedenou metodu či formu výuky využili dva vyučující, přičemž oba uvedli, že zadávají na toto téma žákům referáty.

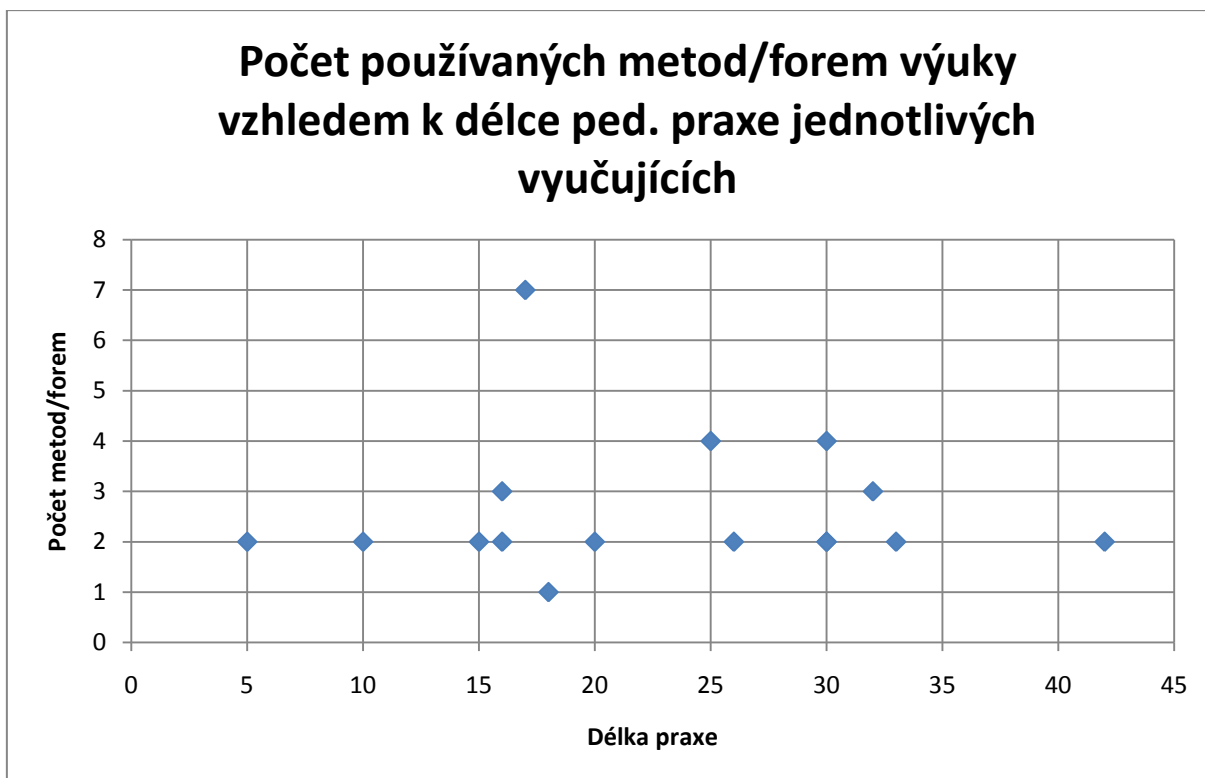
Na rozdíl od předešlé otázky u této byla každá metoda či forma výuky uvedena alespoň jednou. Při výuce tohoto tématu využívají dotázaní vyučující v přepočtu průměrně 2,6 metod nebo forem výuky. Nejvíce využívaných různorodých metod a forem výuky jedním učitelem je sedm. Tento počet se vyskytl pouze u jednoho vyučujícího. Naopak nejméně jich využívá jeden z vyučujících a to „pouhou“ jednu. Nejčastěji vyučující vybrali dvě možnosti, což udělalo deset dotazovaných. Do této skupiny respondentů patří jak vyučující s nejdelší tak i s nejkratší dobou praxe.

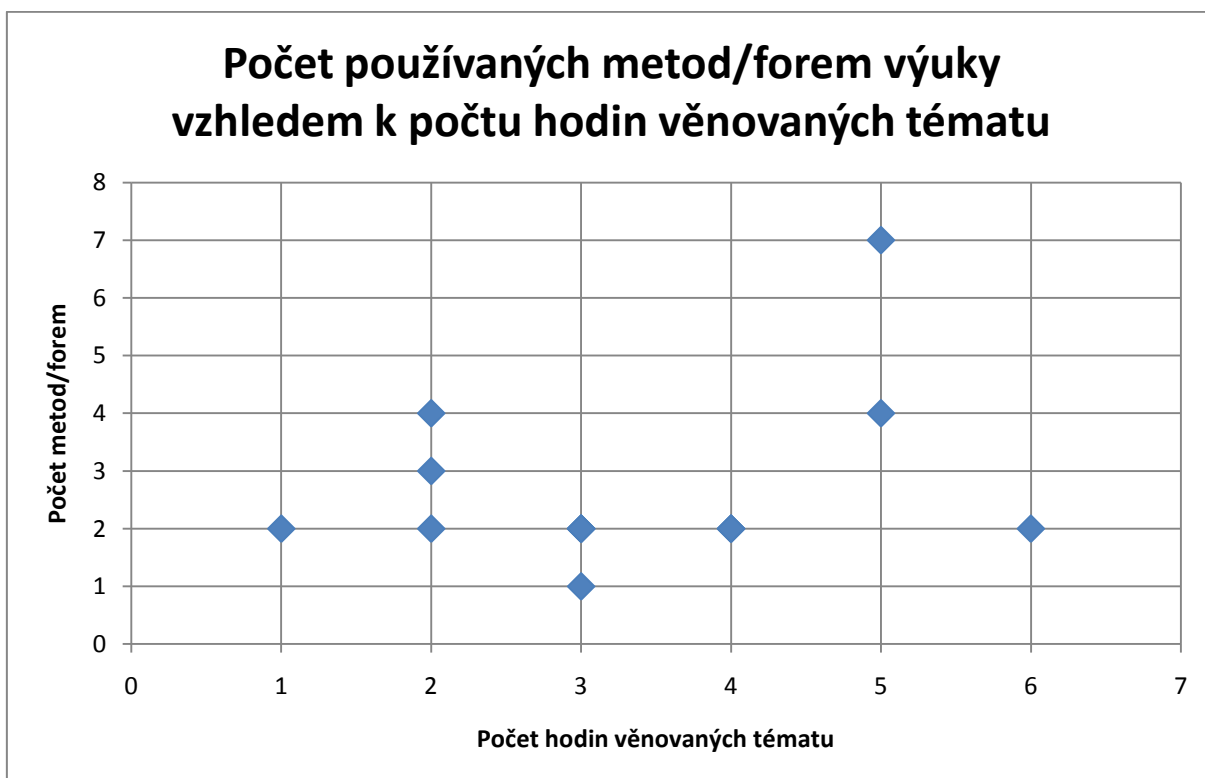
Graf č. 17 – Počet metod/forem výuky využívaných jednotlivými vyučujícími¹¹³

Při porovnání počtu využívaných metod a forem výuky jednotlivými vyučujícími s dříve zadanými údaji vyjde opět najevo, že doba pedagogické praxe, výběr učebnice či přiřazená časová dotace nemá žádný vliv na výběr a počet těchto využívaných metod a forem práce. Stejně tedy jako u minulé otázky je jejich a výběr množství záležitostí didaktické osobnosti vyučujícího, jeho stylu výuky a možností školy, na níž vyučující působí.

¹¹³ Graf autor.

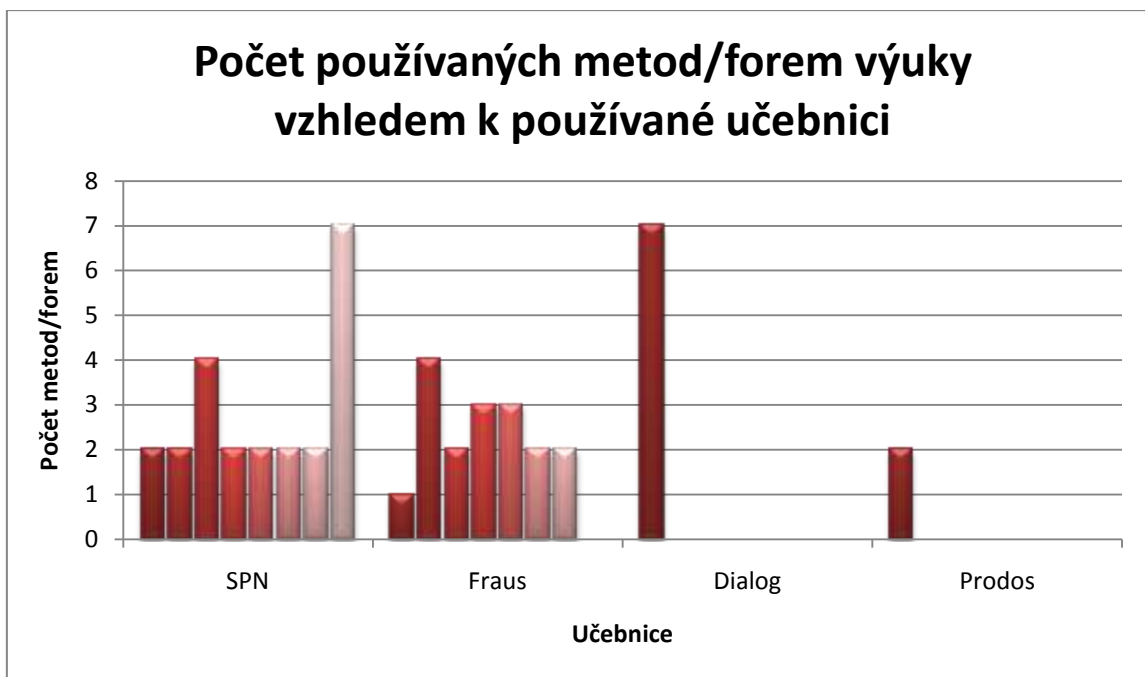
Graf č. 18 – Počet používaných metod/forem výuky vzhledem k délce ped. praxe jednotlivých vyučujících¹¹⁴

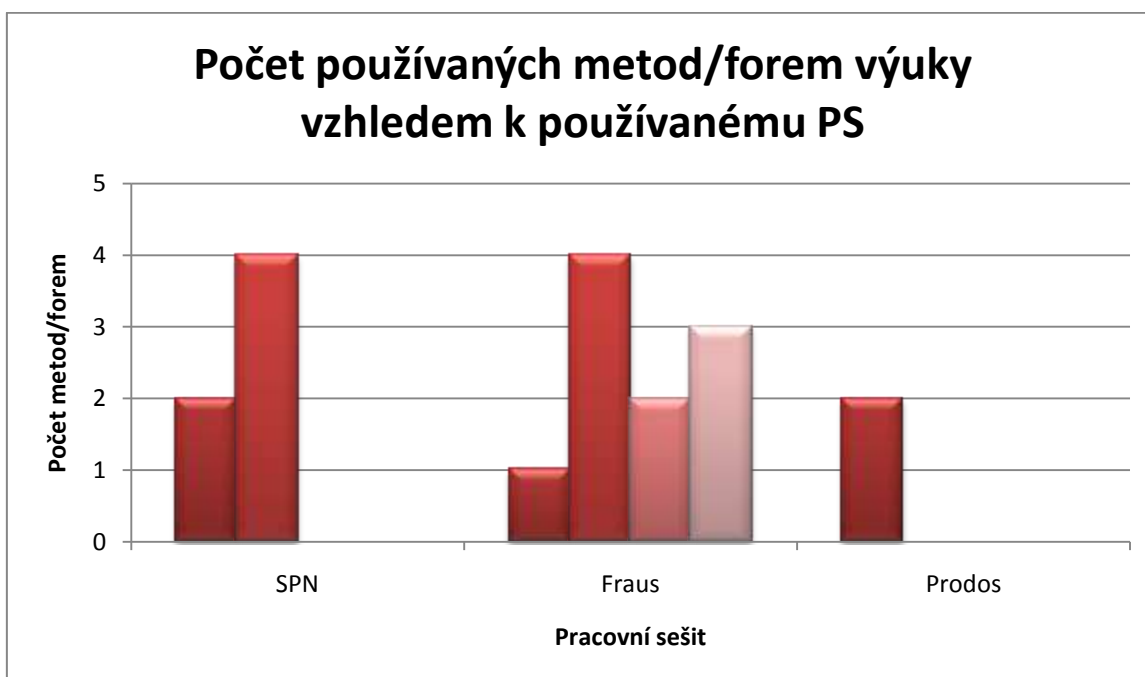
Graf č. 19 – Počet používaných metod/forem výuky vzhledem k počtu hodin věnovaných tématu¹¹⁵

¹¹⁴ Graf autor.

¹¹⁵ Graf autor.

Graf č. 20 – Počet používaných metod/forem výuky vzhledem k používané učebnici¹¹⁶

Graf č. 21 – Počet používaných metod/forem výuky vzhledem k používanému PS¹¹⁷

4.4.10 MEZIPŘEDMĚTOVÉ VZTAHY

U otázky č. 10 respondenti odpovídali, zda výuku tématu politických procesů a politických vězňů propojují i s některými jinými předměty a případně uvedli jakým způsobem. Nejen při výuce dějepisu, ale i při výuce ostatních předmětů, lze náplň jednotlivých hodin

¹¹⁶ Graf autor.

¹¹⁷ Graf autor.

propojit s jakýmkoliv jiným vyučovacím předmětem. Míra a způsob propojení však závisí na invenci vyučujícího. Díky současné modernizaci učeben a škol obecně je velmi častým jevem propojení předmětů s informačními technologiemi, neboť ty jsou běžnou součástí výuky díky prezentování učiva na dataprojektorech, přehrávání dokumentů a filmových ukázek, zobrazování map atd.

V dotazníku ovšem nikdo z respondentů nevěděl, že výuku propojuje s informačními technologiemi, přestože v dotazníku někteří z nich přímo uvedli využívání internetu v hodinách, prezentaci dokumentů atd. Zřejmě si žádný z dotazovaných nevěděl, že využívání těchto technologií je zároveň naplněním mezipředmětových vztahů s informačními technologiemi. Přesto šest z vyučujících uvedlo jiné mezipředmětové vztahy. Třikrát byl uveden zeměpis, taktéž třikrát občanská výchova a dvakrát český jazyk. U propojení se zeměpisem vyučující uvádějí práci s mapou a hledání uranových dolů a ložisek. U občanské výchovy se vyučující zaměřují na výuku o lidských právech a demokratických principech. U českého jazyka využili danou problematiku při psaní úvahy a práci s literaturou. Vyučující s největší i s nejmenší praxí žádné mezipředmětové vztahy nevedli.

Otázka č. 10

Propojujete toto téma s ostatními vyučovacími předměty?

Možnost	Počet odpovědí
Zeměpis	3
Občanská výchova	2
Český jazyk	2

Tabulka č. 9 – Otázka č. 10¹¹⁸

4.4.11 ZÁJEM ŽÁKŮ O TÉMA A PŘEDCHOZÍ ZNALOSTI

Otázky č. 11 a 12 se zaměřovaly na to, zda žáci dle osobních zkušeností vyučujících mají již nějaké znalosti o probíraném tématu ještě před samotnou výukou a na to, zda žáky toto téma zajímá. Pochopitelně každý ročník je odlišný, je jiné složení třídy, jiná průměrná úroveň inteligence žáků apod. S každým novým nastupujícím ročníkem je však pro tyto žáky každé probírané téma vzdálenější historie, než pro žáky ročníků předchozích. Přesto sedm vyučujících (což není ani 50 % dotazovaných) potvrzuje, že dle jejich zkušeností žáci mají před výukou o tomto tématu již nějaké vědomosti. Obdobně dopadly výsledky

¹¹⁸ Tabulka autor.

u otázky, zda žáky toto téma zajímá. Deset vyučujících, tedy 62,5 % dotazovaných uvedlo, že je toto téma pro žáky lákavé.

4.4.12 UZAVÍRÁNÍ UČIVA

Poslední otázka dotazníku směřovala na to, jakou látkou jednotliví vyučující uzavírají učivo v 9. ročníku. S ohledem na mé zkušenosti jakožto bývalého žáka základní školy, kdy jsme látku uzavírali z časových důvodů pražským jarem, a zkušenosti mnohých spolužáků, kteří ukončili výuku tématem konce druhé světové války, mě zajímalo porovnání se současnou situací na plzeňských školách.

Pět z dotázaných se ve výuce nedostane dále než k sametové revoluci v roce 1989. Tématem problémů současné Evropy a světa uzavírá učivo dalších šest respondentů. Tři z dotázaných vyučujících se jako na poslední probírané téma zaměřují na vědu, technický pokrok a kulturu ve 2. polovině 20. století. Jeden z respondentů uzavírá výuku dějepisu rozdělením Československa a vznikem České republiky. Jeden vyučujících však jako poslední téma vyučuje pražské jaro, ačkoliv na téma normalizace a listopad 1989 organizuje na škole k 17. listopadu projektový den.

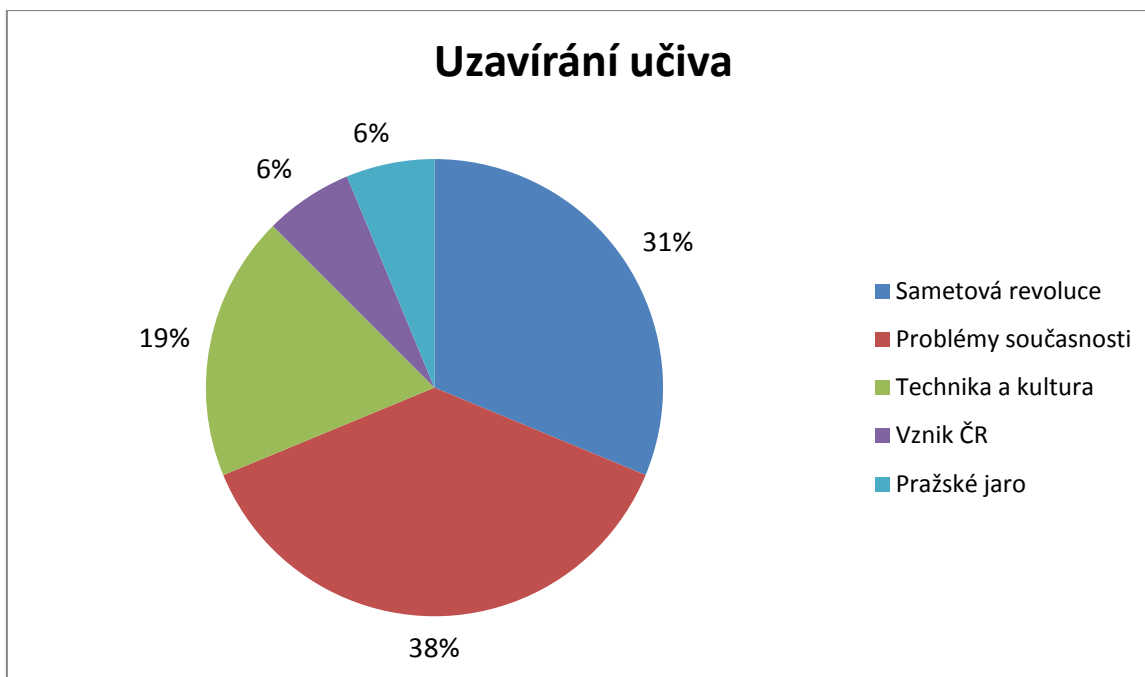
Otázka č. 14

Jakým tématem ukončujete učební látku dějepisu v 9. ročníku?

Možnost	Počet odpovědí
Sametová revoluce	5
Problémy současnosti	6
Technika a kultura	3
Vznik ČR	1
Pražské jaro	1

Tabulka č. 10 – Otázka č. 14¹¹⁹

¹¹⁹ Tabulka autor.

Graf č. 22 – Uzavírání učiva¹²⁰

4.4.13 ZÁVĚRY VÝZKUMU

Z provedeného průzkumu vyplývá, že vyučující při výuce zkoumané problematiky používají nejčastěji dokumentární filmy, fotografie a využívají služeb internetu. Naopak žádný z dotázaných vyučujících nevyužívá současný tisk (noviny), ačkoliv se nabízí při výuce porovnat vyznění a rétoriku současných novinových článků, týkajících se politických procesů a dobového tisku. Nejpoužívanější metodou či formou výuky je dle vyučujících vyplňování pracovních listů a práce na projektech.

Dále z průzkumu vyplývá, že délka pedagogické praxe jednotlivých vyučujících, alespoň na plzeňských základních školách, nemá žádný vliv na výběr učebních pomůcek, využívaných metod a forem výuky ani na přiřazení časové dotace dané problematice. Při porovnání odpovědí respondentů s nejdelší a nejkratší dobou pedagogické praxe se toto zjištění pouze potvrzuje, neboť se jejich odpovědi výrazně neodlišují. Jediný zřetelný vliv na výuku dějepisu v 9. ročníku ZŠ má výběr učebnice. Ačkoliv učebnice slouží při výuce převážně jako didaktický pomocný prostředek pro učitele i žáky, analýza odpovědí na otázku č. 6 ukázala, že vyučující využívající učebnice od nakladatelství Fraus, přiřazují tématům spjatých s komunistickými politickými procesy menší časovou dotaci. Učebnice od nakladatelství Fraus jsou však i přes menší rozsáhlost poskytovaných historických

¹²⁰ Graf autor.

informací populární mezi vyučujícími dějepisu. Nejoblíbenější učebnicí je však ta od nakladatelství SPN.

I přes hektické období posledních měsíců školního roku, kdy se žáci účastní mnoha školních výletů, exkurzí a dalších akcí, díky čemuž se ruší vyučovací hodiny mnoha předmětů, se tématu komunistických politických procesů věnují při výuce přibližně tři vyučovací hodiny. Všichni oslovení vyučující stíhají ve školním roce danou problematiku probrat a téměř polovina z nich uzavírá učivo dějepisu v 9. ročníku problematikou současné situace v Evropě a ve světě.

ZÁVĚR

Hlavním cílem diplomové práce bylo analyzovat způsob výuky tématu komunistických politických procesů a období s nimi spojenými na plzeňských ZŠ a poukázat tak i na oblíbené učební pomůcky, učebnice apod. Zároveň s tím nalézt případnou spojitost mezi délkou pedagogické praxe vyučujících, výběrem učebnice, počtem používaných učebních pomůcek či využívaných metod a forem výuky. Též jsem zkoumal, jakým způsobem je zařazena problematika politických procesů do učebnic dějepisu pro 9. ročník ZŠ a do ŠVP jednotlivých vybraných plzeňských ZŠ. S ohledem na velikost oblasti, kde výzkum probíhal, se tohoto šetření mohlo zúčastnit omezené množství vyučujících. I přesto analýza výsledků poskytla zajímavé informace.

Téma politických procesů je ve všech zkoumaných učebnicích zahrnuto, avšak s velmi rozdílným zpracováním. Zatímco některé učebnice věnují problematice politických procesů přes polovinu strany a poskytují čtenářům alespoň základní přehled, jiné se o politických procesech téměř nezmiňují, např. Dějepis – nová doba od SPL práce popisuje toto téma pouze ve dvou větách, což je naprosto nevyhovující. Pokud vyučující řídí svou výuku pouze podle takovéto učebnice a nevyužívá žádné jiné didaktické a metodické pomůcky, žáci v takovýchto případech nemohou získat dostatečné dějepisné vědomosti.

Každá zkoumaná ZŠ má ve svém ŠVP zahrnuto téma politických procesů, avšak pod jiným označením. Protože je každé ŠVP jedinečné a každá škola si své ŠVP vytváří dle svých preferencí, jsou konečné očekávané výstupy u jednotlivých škol odlišné. Některé školy mají ve svých programech přímo konkretizované výstupy, které se týkají politických procesů, jiné školy nemají ani problematiku komunistického Československa v očekávaných výstupech zahrnuto.

Analýzy odpovědí na rozeslaný dotazník jsou v podstatě naplněním hlavního cíle mé diplomové práce. Výsledky výzkumu jsou obsaženy v předešlé kapitole. Za nejzajímavější pokládám zjištění, že výběr učebnice ovlivňuje v určité míře počet hodin, které vyučující věnují dané problematice. Díky vytvořeným grafům lze vysledovat, že učitelé, kteří používají učebnice nakladatelství Fraus, vyučují sledované téma v průměru méně než učitelé pracující s učebnicemi jiných nakladatelství. Při zkoumání dalších aspektů (např. délka pedagogické praxe, výběr učebnic, počet používaných učebních pomůcek

atd.) jsem však neobjevil žádnou vzájemnou spojitost. Nejpoužívanější učební pomůckou jsou bezesporu učebnice, které používají všichni oslovení vyučující. Nejoblíbenějšími učebnicemi dějepisu jsou učebnice nakladatelství SPN a Fraus. Naopak pracovní sešity dodávané k používaným sadám učebnic nevyužívá ani polovina respondentů. Velmi používanou pomůckou ve výuce jsou filmové dokumenty a dobové fotografie. Díky modernizaci je nyní běžnou součástí vyučování ve školách používání internetu. Ten umožňuje nahrazovat mnohé jiné učební pomůcky.

Pokud hodnotím využívané metody a formy práce, je zřejmé, že většina učitelů ve svých hodinách vyplňuje s žáky pracovní listy a tvoří didaktické projekty. Ostatní nabízené metody a formy výuky (jako např. besedy s pamětníky či mimoškolní přednášky) nejsou vyučujícími tolik preferovány.

Téma politických procesů lze stejně, i jako jiná dějepisná témata, propojit s dalšími vyučovanými předměty. Respondenti uvedli propojení s českým jazykem, občanskou výchovou a zeměpisem, ale žádného z nich nenapadlo uvést propojení s informačními technologiemi, ačkoliv při výuce dějepisu informační technologie běžně využívají.

Původně jsem plánoval napsat diplomovou práci o mém dědovi, který strávil mnoho let v jáchymovských dolech jako politický vězeň. Několikrát mi vyprávěl o všem, co se událo, ale nechtěl, abychom cokoliv o něm sepisovali. Proto jsem se rozhodl tuto diplomovou práci věnovat právě jemu a ukázat mu, že příběhy všech politických vězňů ještě z daleka nejsou zapomenuty. Bohužel se tak nestalo, neboť zemřel v březnu tohoto roku.

RESUMÉ

The topic of this thesis is „Methods of teaching about political processes of the 1950s in Pilsen primary school“. The thesis is divided into four parts: one part is theoretical, others are practical.

The first part describes the situation in post-war Czechoslovakia, increasing power of Communist and the political processes and its background too. Additionally it contains a short list with names of authors and their books about political processes. This part too contains examples of some teaching materials for history education. Main goal of the second part is analyze Czechs textbooks of history and find in them information about political processes. In the third part are compare School Educational Programs of Pilsen schools and in them founds information about teaching history in the examined schools including curriculum, count of hours etc. For last part was important questionnaire sent to teacher with questions about their methods of teaching. The last part is analysis of questionnaire answers and processing results.

SEZNAM LITERATURY**Literatura**

BÁRTÍK, František. *Tábory nucené práce se zaměřením na tábory zřízené při uranových dolech v letech 1949-1951*. Praha: Úřad dokumentace a vyšetřování zločinů komunismu PČR, 2009. Sešity (Úřad dokumentace a vyšetřování zločinů komunismu PČR), č. 17, 221 s. ISBN 978-80-86621-31-9.

BREITFELDER, Miroslav. a Helena. VÝCHODSKÁ. *50. léta a videosvědectví dětí politických vězňů : metodický materiál pro pedagogické pracovníky*. Praha: Dms, 2009, 47 s. ISBN: 978-80-254-7810-3.

BURSÍK, Tomáš. *Přišli jsme na svět proto, aby nás pronásledovali: trestanecké pracovní tábory při uranových dolech v letech 1949-1961*. Praha: Ústav pro studium totalitních režimů, 2009, 212 s. ISBN 978-80-87211-22-9.

HEJL, Vilém. *Zpráva o organizovaném násilí*. Praha: Univerzum Praha, 1990, 350 s. ISBN 80-85207-01-X.

JULÍNEK, Stanislav. *Úvod do teorie a praxe výuky dějepisu*. Brno: Masarykova univerzita v Brně, 1995, 154 s. ISBN 80-210-1225-0.

KAPLAN, Karel a Pavel PALEČEK. *Komunistický režim a politické procesy v Československu*. Brno: Barrister & Principal, 2001. Poznávání komunistické minulosti, 255 s. ISBN 80-85947-75-7.

KAPLAN, Karel a Vladimír PAČL. *Tajný prostor Jáchymov*. České Budějovice: ACTYS, 1993, 191 s. ISBN 80-901234-2-2.

KAPLAN, Karel. *Československo v letech 1948-1953*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1991. Odborná literatura pro učitele, 146 s. ISBN 80-04-25700-3. ISSN 1948-1953.

KAPLAN, Karel. *Kronika komunistického Československa: doba tání 1953-1956*. Brno: Barrister & Principal, 2005, 772 s. ISBN 80-86598-98-5. ISSN 1953-1956.

KAPLAN, Karel. *Největší politický proces "M. Horáková a spol."*. Praha: Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, 1995. Studie, materiály, dokumenty, 347 s. ISBN 80-85270-48-X.

KAPLAN, Karel. *Nekrvavá revoluce*. Toronto: Sixty-Eight Publishers, 1985, 425 s.

KLOBAS, Oldřich. *Jak se chodí v laně: svědectví politického vězně z padesátých let o jáchymovském táboře Nikolaj*. Ilustroval Jan KRISTOFORI. Brno: Blok, 1996, 255 s. ISBN 80-7029-134-6.

LABISCHOVÁ, Denisa a Blažena GRACOVÁ. *Příručka ke studiu didaktiky dějepisu*. Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě, Filozofická fakulta, 2008. Scripta Facultatis Philosophicae Universitatis Ostraviensis, 276 s. ISBN 978-80-7368-584-3.

PRŮCHA, Jan. *Moderní pedagogika: [věda o edukačních procesech]*. Praha: Portál, 1997, 495 s. ISBN 80-7178-170-3.

Přes práh totality: metodická příručka pro výuku moderních československých a českých dějin po druhé světové válce. V Mladé Boleslavi: Občanské sdružení Služba škole MB, 2009, 129 s.

ŠEDIVÝ, František. *Legie živých, aneb, Jáchymovské peklo*. 4. vyd. Praha: Eva, 2013, 118 s. ISBN 978-80-905569-2-8.

ŠEDIVÝ, Zdeněk F. *Domeček: mučírna na Hradčanech*. Brno: MOBA, c2004, 224 s. ISBN 80-243-1338-3.

ŠEDIVÝ, Zdeněk F. *Uranový gulag: Jáchymovské peklo*. Brno: MOBA, c2003, 255 s. ISBN 80-243-1164-X.

VEBER, Václav. *Osudové únorové dny 1948*. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2008, 432 s. ISBN 978-80-7106-941-6.

WEGS, J. Robert a Robert LADRECH. *Evropa po roce 1945*. Praha: Vyšehrad, 2002. Dějiny Evropy (Vyšehrad), 376 s. ISBN 80-7021-507-0.

Učebnice

BUREŠOVÁ, Jana, Ondřej HÝSEK a Eva SCHULZOVÁ. *Dějepis 9: moderní dějiny*. Olomouc: Prodos, 2008, 143 s. ISBN 978-80-7230-233-8.

ČAPKA, František. *Dějepis 9: od roku 1918 do současnosti*. Praha: Scientia, 2004, 174 s. ISBN 80-7183-323-1.

JOŽÁK, Jiří. *Dějepis: nová doba*. Praha: Scientia, 1995, 119 s. ISBN 80-208-0292-4.

KOČIAN, Jiří. *Období 1945-1989: dějepis pro 2. stupeň základní školy a pro odpovídající ročníky víceletých gymnázií*. Praha: Fortuna, 1998, 64 s. ISBN 80-7168-503-8.

KUKLÍK, Jan a Jiří KOČIAN. *Dějepis: pro 9. ročník základní školy a 4. ročník osmiletého gymnázia: nejnovější dějiny*. Praha: SPN - pedagogické nakladatelství, 1999, 142 s. ISBN 80-7235-077-3.

OLIVOVÁ, Věra. *Dějiny nové doby: 1850-1993*. Praha: Scientia, 1995, 181 s. ISBN 80-85827-94-8.

PARKAN, František, Tomáš MIKESKA a Markéta PARKANOVÁ. *Dějepis 9: pro základní školy a víceletá gymnázia*. Plzeň: Fraus, 2011, 166 s. ISBN 978-80-7238-694-9.

PEČENKA, Marek, Petr LUŇÁK a Pavel AUGUSTA. *Dějiny moderní doby*. Úvaly: Albra, 2008, 118 s. ISBN 978-80-7361-053-1.

VÁLKOVÁ, Veronika. *Dějepis 9: nejnovější dějiny: pro základní školy*. Praha: SPN - pedagogické nakladatelství, akciová společnost, 2016, 160 s. ISBN 978-80-7235-577-8.

Kvalifikační práce

MARTINOVSKÝ, Jan. *Několik nápadů, jak učit o normalizaci*. Praha, 2015. Bakalářská práce. Univerzita Karlova v Praze. Fakulta pedagogická.

SECKÁ, Lucie. *Tragika Rudolfa Slánského v zrcadle dobového tisku a karikatury*. Plzeň, 2016. Diplomová práce. Západočeská univerzita v Plzni. Fakulta pedagogická.

KUBÍKOVÁ, Markéta. *Podmínky těžby uranu v Jáchymově 1950-1989*. Plzeň, 2010. Bakalářská práce. Západočeská univerzita v Plzni. Fakulta filozofická.

Elektronické zdroje

DUMY.CZ Digitální učební materiály [online]. c2012 [cit. 2017-06-27]. Dostupné z WWW: < <http://dumy.cz/> >.

Moderní-Dějiny.cz [online]. c2009-2017 [cit. 2017-06-27]. Dostupné z WWW: < <http://www.moderni-dejiny.cz/> >.

Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělání. [online]. Praha: MŠMT, 2017. 164 s. [cit. 2017-06-27]. Dostupné z WWW: < http://www.nuv.cz/uploads/RVP_ZV_2017.pdf >.

Školní vzdělávací program 1. ZŠ Plzeň. [online]. Plzeň: 1. ZŠ Plzeň, 2016. 383 s. [cit. 2017-06-27]. Dostupné z WWW: < http://www.zs1plzen.cz/Files/zs1/Dokumenty/aktualizace2016_2017/SVPod1.9.2016.pdf >.

Školní vzdělávací program 10. ZŠ Plzeň. [online]. Plzeň: 10. ZŠ Plzeň, 2016. 386 s. [cit. 2017-06-27]. Dostupné z WWW: < https://zs10.plzen.eu/Files/zs10/ke_stazeni/SVP_201617.pdf >.

Školní vzdělávací program 14. ZŠ Plzeň. [online]. Plzeň: 14. ZŠ Plzeň, 2016. 281 s. [cit. 2017-06-27]. Dostupné z WWW: < http://www.14zsplzen.cz/Files/zs14/SVPod1_9_2016konecnaverze-11.pdf >.

Školní vzdělávací program 21. ZŠ Plzeň. [online]. Plzeň: 21. ZŠ Plzeň, 2016. 486 s. [cit. 2017-06-27]. Dostupné z WWW: < https://www.21zsplzen.cz/dokumenty/ke_stazeni/svp/svp-brana-jazyku-otevrena.pdf >.

Školní vzdělávací program 22. ZŠ Plzeň. [online]. Plzeň: 22. ZŠ Plzeň, 2016. [cit. 2017-06-27]. Dostupné z WWW: < <https://www.22zsplzen.cz/wp-content/files/svp/svp-22zs-v6.pdf> >.

Školní vzdělávací program 28. ZŠ Plzeň. [online]. Plzeň: 28. ZŠ Plzeň, 2016. 424 s. [cit. 2017-06-27]. Dostupné z WWW: < <http://www.zs28plzen.cz/download.aspx?dontparse=true&FileID=13721> >.

Školní vzdělávací program 31. ZŠ Plzeň. [online]. Plzeň: 31. ZŠ Plzeň, 2016. 415 s. [cit. 2017-06-27]. Dostupné z WWW: < <http://www.zs31.plzen-edu.cz/download.aspx?dontparse=true&FileID=13489> >.

Školní vzdělávací program 34. ZŠ Plzeň - dějepis. [online]. Plzeň: 34. ZŠ Plzeň, 2016. [cit. 2017-06-27]. Dostupné z WWW: < <https://zs34.plzen.eu/Files/zs34/svp/D2st.xlsx> >.

Školní vzdělávací program 34. ZŠ Plzeň - obecný. [online]. Plzeň: 34. ZŠ Plzeň, 2016. 272 s. [cit. 2017-06-27]. Dostupné z WWW: < https://zs34.plzen.eu/Files/zs34/svp/Skolni_vzdelavaci_program_2016.pdf >.

Školní vzdělávací program Bolevecká ZŠ Plzeň. [online]. Plzeň: Bolevecká ZŠ Plzeň, 2013. 338 s. [cit. 2017-06-27]. Dostupné z WWW: < https://www.boleveckazs.cz/admin/upload/bzs_dokumenty/%C5%A0VP_1.9.2013.pdf >.

Školní vzdělávací program Masarykova ZŠ Plzeň – dějepis. [online]. Plzeň: Masarykova ZŠ Plzeň, 2016. 3 s. [cit. 2017-06-27]. Dostupné z WWW: < <http://masarykovazs.cz/wp-content/uploads/2015/08/%C5%A0VP-5.2.-D%C4%9Bjepis-D-9.-ro%C4%8Dn%C3%ADk.pdf> >.

Školní vzdělávací program Masarykova ZŠ Plzeň – identifikační údaje. [online]. Plzeň: Masarykova ZŠ Plzeň, 2016. 2 s. [cit. 2017-06-27]. Dostupné z WWW: < <http://masarykovazs.cz/wp-content/uploads/2015/08/%C5%A0VP-1.-Identifika%C4%8Dn%C3%AD-%C3%BAduje.pdf> >.

Školní vzdělávací program Masarykova ZŠ Plzeň – učební plán. [online]. Plzeň: Masarykova ZŠ Plzeň, 2016. 5 s. [cit. 2017-06-27]. Dostupné z WWW: < <http://masarykovazs.cz/wp-content/uploads/2015/08/%C5%A0VP-4.-U%C4%8Debn%C3%AD-pl%C3%A1n.pdf> >.

Právní předpisy

Zákon č. 561/2004 Sb. Zákon o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon)

SEZNAM OBRÁZKŮ, TABULEK, GRAFŮ A DIAGRAMŮ**Seznam grafů**

Graf č. 1 – Délka pedagogické praxe	37
Graf č. 2 – Používané učebnice.....	39
Graf č. 3 – Využívání pracovní sešitu	40
Graf č. 4 – Používané pracovní sešity	41
Graf č. 5 – Počet hodin věnovaných tématu jednotlivými respondenty.....	42
Graf č. 6 – Počet hodin věnovaných tématu	43
Graf č. 7 – Počet hodin věnovaných tématu s ohledem na dobu praxe jednotlivých vyučujících	43
Graf č. 8 – Časová dotace vzhledem k používané učebnici	44
Graf č. 9 – Časová dotace vzhledem k používanému PS	45
Graf č. 10 – Podíl využívaných učebních pomůcek.....	47
Graf č. 11 – Počet učebních pomůcek používaných jednotlivými vyučujícími.....	49
Graf č. 12 – Počet používaných učebních pomůcek vzhledem k používané učebnici.....	50
Graf č. 13 – počet používaných pomůcek vzhledem k délce ped. praxe jednotlivých vyučujících.....	50
Graf č. 14 – Počet používaných učebních pomůcek vzhledem k počtu hodin věnovaných tématu	51
Graf č. 15 – Počet používaných učebních pomůcek vzhledem k používanému PS.....	51
Graf č. 16 – Podíl využívaných metod/forem	52
Graf č. 17 – Počet metod/forem výuky využívaných jednotlivými vyučujícími.....	54
Graf č. 18 – Počet používaných metod/forem výuky vzhledem k délce ped. praxe jednotlivých vyučujících.....	55
Graf č. 19 – Počet používaných metod/forem výuky vzhledem k počtu hodin věnovaných tématu	55
Graf č. 20 – Počet používaných metod/forem výuky vzhledem k používané učebnici....	56
Graf č. 21 – Počet používaných metod/forem výuky vzhledem k používanému PS.....	56
Graf č. 22 – Uzavírání učiva	59

Seznam tabulek

Tabulka č. 1 – Časová dotace pro dějepis na 10 ZŠ Plzeň	25
Tabulka č. 2 – Otázka č. 4	38
Tabulka č. 3 – Otázka č. 5	40
Tabulka č. 4 – Používané pracovní sešity	40
Tabulka č. 5 – Přehled používaných učebnic a PS	41
Tabulka č. 6 – Otázka č. 6	42
Tabulka č. 7 – Otázka č. 8	46
Tabulka č. 8 – Otázka č. 9	52
Tabulka č. 9 – Otázka č. 10	57
Tabulka č. 10 – Otázka č. 14	58

PŘÍLOHY

Textová příloha č. 1 – Dotazník

- 1) Na jaké škole působíte?
- 2) Kolik let vykonáváte práci učitele?
- 3) Jste aprobovaný vyučující dějepisu?
- 4) Používáte při výuce dějepisu učebnici? Pokud ano – jakou?
- 5) Používáte při výuce dějepisu pracovní sešit? Pokud ano – jaký?
- 6) Kolik vyučovacích hodin věnujete učivu o únorovém převratu, změnách ve společnosti a tedy i tématu politických procesů?
- 7) Na jakou látku tímto tématem navazujete a jakou poté pokračujete?
- 8) Při výuce problematiky politických procesů využíváte: (Možno vybrat více možností)
  - a) literaturu (biografie, beletrie, deníky, dobové prameny)
  - b) videozáznamy
  - c) audiozáznamy (projevy, písničky)
  - d) dokumentární filmy
  - e) hrané filmy
  - f) časopisy
  - g) fotografie
  - h) statistické údaje (např. tabulky s údaji o počtech vězňů)
  - i) jiné _____
- 9) Při výuce tohoto tématu zahrnujete do hodin: (Možno vybrat více možností)
  - a) tvorbu projektů
  - b) didaktické hry (křížovky, osmisměrky atd.)
  - c) pracovní listy
  - d) myšlenkové mapy
  - e) orální historie (poptat se prarodičů)
  - f) exkurze
  - g) návštěvy muzeí
  - h) účast na odborných přednáškách
  - i) besedy s pamětníky
  - j) jiné _____
- 10) Propojujete toto téma s ostatními vyučovacími předměty? (např. zeměpis – naleziště kovů a nerostů) Pokud ano – s jakými a jakým způsobem?
- 11) Mají žáci již před výukou znalosti o této problematice?
- 12) Zajímá žáky dle vašich zkušeností toto téma?
- 13) Do jaké míry je většina žáků si toto učivo osvojit?
  - a) Velmi dobře – žáci si uvědomují a chápou historické souvislosti, znají významné osobnosti a jejich roli v této době, orientují se ve společenské situaci a dokážou charakterizovat toto období v širším historickém kontextu
  - b) Dobře – žáci chápou v omezené míře historické souvislosti, znají důležité osobnosti, nicméně nedokážou spolehlivě jejich roli v této době, plně nerozumí společenské situaci
  - c) Nedostatečně – žáci se neuvědomují historické souvislosti, neorientují se v historickém kontextu, nepamatují si významné osobnosti
- 14) Jakým tématem ukončujete učební látku dějepisu v 9. ročníku?